

daha iyi yargı

**YARGI REFORMU STRATEJİSİ
2019 BELGESİ
HAKKINDA
GÖRÜŞ ve ÖNERİLER**

daha iyi yargı

Kuruluş Bildirgesi

Bizler, Daha İyi Yargı Derneği Üyeleri;

demokrasimizin direği ve ülkemizin daha ileriye gitmesinin temel taşı, Yargı'mızı ve işlevini iyileştirmek için çalışacağımızı, bu doğrultuda faaliyet gösterirken ilgili resmi ve özel kurumlar ile sivil toplum kuruluşları, hakimler, savcılar, avukatlar, diğer adli görevliler, akademisyenler, iş ve çalışma dünyası temsilcileri de dahil olarak yargımızın tüm paydaşlarını ve ilgilenen her kişi ve kesimi kapsamak, ortak bir zeminde buluşturmak, çok sesli düşünüp farklılıklar arasında mutabakat sağlayarak yenilikçi, ilerici ve iyileştirici somut çözümler üretmek ve hayata geçirmek için çaba göstereceğimizi;

Yeni anayasa ve yasa çalışmalarına yargı reformu amaçlı öneriler getirerek katkı vereceğimizi; Çalışmalarımızda;

1. Temel evrensel yargısal ilkelere bağlı kalacağımızı;
2. Ülkemizin yüksek menfaatlerini gözeticeğimizi;
3. Hukukun Üstünlüğü, Dürüstlük, Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik'in öncelikli değerlerimiz olduğunu;
4. Yargılamalarda suistimalin karşısında duracağımızı, dürüst davranılmasını ve uyuşmazlık konusunun ve delillerin tam ve doğru olarak ifşasını sağlamak için çalışacağımızı;
5. Toplumdaki her türlü uyuşmazlıkta uzlaşmacılığı benimsediğimizi;
6. Derneğimizin toplumun her kesimini kapsaması için çaba göstereceğimizi;
7. Tarafsız olacağımızı ve her türlü kamu, özel kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına ve siyasi partilere karşı eşit mesafede duracağımızı;
8. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin de özünü oluşturan İnsan Hakları, Çevre, Rüşvetle Mücadele ve İş Hukuku konularındaki 10 temel ilkeyi desteklediğimizi ve bu ilkelere gönüllü olarak uyacağımızı;

beyan ve taahhüt ederiz.

daha iyi yargı

Dünden Bugüne Daha İyi Yargı Derneği

Daha İyi Yargı Derneği, Türk yargısının sorunlarını tespit etmek, sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek, öneriler üzerinde toplumsal mutabakat sağlanması ve çözümlerin hayata geçirilmesi yönünde çalışmak amacıyla kurulmuş olan siyaseten tarafsız bir sivil toplum düşünce kuruluşudur.

Derneğimizin tohumları ilk olarak **Daha İyi Yargı Hareketi** adı ile Av. Mehmet Gün önderliğinde, Türk yargısının sorunlarına uygulanabilir çözümler sunmak ve Tam ve Doğru İfşa yolu ile Dürüst Davranış ilkesini hayata geçirmek amacı etrafında buluşan, Türkiye'yi geliştirme ve toplumun standartlarını iyileştirme arzusu, duyarlılığı ve kararlılığına sahip avukatlar, akademisyenler ve fikir önderleri tarafından atılmıştır.

Daha İyi Yargı Hareketi oluşumu, planlanan çalışmaların kapsamını büyütme ve bu amaca uygun olacak şekilde kurumlaşmak istek ve amacı sonucunda Kasım 2014 tarihinde Daha İyi Yargı Derneği adı ile dernek statüsü edinmiştir.

daha iyi yargı

Daha İyi Yargı Derneği'nin Faaliyetleri

Daha İyi Yargı, yargıda iyileştirme hareketi olarak bir araya geldiği 2012 yılından bugüne aşağıdaki çalışmaları ve etkinlikleri gerçekleştirmiş ve desteklemiştir:

Yargıda İyileştirmeye Yönelik Tespit ve Öneriler

Ağustos 2012 tarihinde açıklanan ve Adalet Bakanlığı ve yargı üst makamlarına adli yıl açılışı vesilesiyle gönderilen 35 sayfalık ana başlıklar halinde 195 maddede yargıda iyileştirmeye yönelik son derece kapsamlı tespit ve öneriler içeren bir bildiri yayınlanmış ve bildiri Adalet Bakanlığı ve TBMM başkanı tarafından hüsnu kabul görmüştür.

Yargı Hizmetlerinde Kalite ve Kalite Unsurları

Dernek başkanımız Av. Mehmet Gün'ün TÜSİAD Yargı Reformu Çalışma Grubu başkanlığı sırasında yaklaşık 4 yıllık bir çalışmanın sonucunda yazmış olduğu bu raporun temel amacı; yargı reformu için net bir hedef ortaya çıkarmak ve bu hedef üzerinde mutabakat sağlamaktır. Rapor TÜSİAD belgesi olarak kabul edilerek 2014 yılında ilan edilmiştir ve Daha İyi Yargı Derneği tarafından da aynen benimsenmiştir.

Rapor, 2016 yılında Samsun, Bursa, İzmir, Mersin ve Şanlıurfa'da önde gelen iş dünyası temsilcileri olmak üzere kamuoyu ile paylaşılmış ve yüksek kabul görmüştür.

Uyuşmazlık Çözüm Zihniyetini Değiştirmek için Tam ve Doğru İfşa ve İbraz

Yargılama sürecinde uyuşmazlık konusu vakıaların ve delillerin “Tam ve Doğru İfşa ve İbraz” ile uyuşmazlık çözümünde, maddi gerçeğin ve delillerin samimi, tam ve doğru ifşa ve ibraz edilmesini sağlayan bir yargılama mekanizması önerisi getirilmiştir. Gerçeğe aykırı beyanlar ile yargılama sürecini zorlaştırıcı ve suiistimal edici davranışların önlenmesi için mekanizma ve süreçler getirilmesi, buna rağmen uyulmaması için ciddi yaptırımlar uygulanması, böylece iddia, savunma ve mahkeme arasında güven oluşturulması, kaliteli ve hızlı yargı hizmeti verilmesi savunulmaktadır.

Ayrıca yargılama sürecindeki dengesiz iş yükü dağılımının düzeltilmesi, taraflara ve avukatlarına orantılı olarak daha çok görev ve sorumluluk verilmesi, yargıda daha az hâkimle daha yüksek başarı sağlanabilmesi için yaratıcı yenilikçi çözüm önerisi sunulmaktadır.

Öneri, 2017 yılında İzmir ve Bursa baroları ile başta avukatlar ve akademisyenler olmak üzere kamuoyu ile paylaşılmış; Adalet Bakanı ile bakanlık üst bürokratlarına sunulmuş ve kabul görmüştür. Ayrıca İstanbul'da Şeffaflık Derneği ile birlikte yapılan bir konferansta kamuoyu ile paylaşılmıştır. Yargı Reformu Stratejisi 2019 Belgesinin 8. Amacı altındaki dürüstlük kuralı ile ilgili faaliyet derneğimizin bu sunumundan alınmıştır.

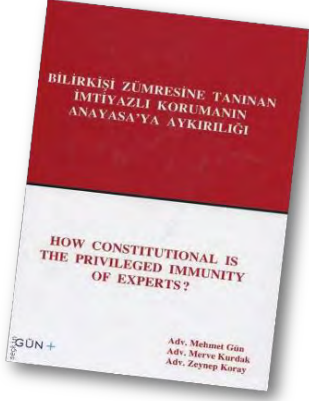
Bilirkişilik Kanun Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler

Daha İyi Yargı Derneği, üyelerinin yaklaşık 3 aylık yoğun çalışması sonucunda henüz Bilirkişilik kanun tasarısı hakkında kapsamlı bir görüş oluşturmuş ve ilgili makamlara sunmuştur. Dernek, bilirkişilerin bulunması, görevlendirilmesi ve görüşlerini denetlenmesi gibi birçok konuda pratik öneriler getirmiştir.

Bilirkişiler hakkındaki eleştirileri de derleyerek sunan derneğimizin bilirkişilerin neden olduğu yargılama aksamaları, gecikmeleri ve genel olarak şikâyetleri giderecek önerilerine maalesef hak ettiği değer verilmemiştir. Derneğimiz henüz yürürlükteki kanun çıkarılmadan önce görerek uyardığı aksamalara son verilmesi ve yargının sadece bilirkişilik yapanların sicilini tutmakla yetinmesi gerektiği görüşünü ısrarla sürdürmektedir.

Bilirkişili Zümresine Tanınan İmtiyazlı Korumanın Anayasa'ya Aykırılığı

Dernek Başkanımız Av. Mehmet Gün'ün liderliğinde Stj. Av. Merve Kurdak ve Stj. Av. Zeynep Koray ile birlikte kaleme aldığı "Bilirkişili Zümresine Tanınan İmtiyazlı Korumanın Anayasa'ya Aykırılığı" isimli çalışma, "Bilirkişili" zümresinin Türk Yargı Sistemi içindeki yerini sorgulayan, eleştiren ve örneklerle uyaran kapsamlı ve reformist bir çalışmadır.

konumlandırmaktadır.

Çalışma, bilirkişilik kurumunu sadece sorulara cevap veren, teknik hususları aydınlatan, mahkemeye ve taraflara karşı tam hesapverir olan bir kurum olarak

Yargı Bağımsızlığı için Adalet Yüksek Kurumu

Yargı Bağımsızlığı için Adalet Yüksek Kurumu Önerisi ile yargıda hesapverirliğin sağlanmasını amaçlayan bir kurumsal yapılanma önerilmektedir. Bu yapılanma ile yargı üst yapılanmasında tüm paydaşların söz sahibi olacağı, politika oluşturulması ile icraatın birbirinden ayrıştırılacağı, siyasi mülahazaların yargı hizmetlerinin operasyon aşamasına gelmeden sönümlendirileceği, uluslararası sözleşmeler ve Anayasa'nın temel hükümlerine uygun olarak tüm yargı kurumlarının kararlarına karşı yargısal başvuru yollarının getirileceği bir model ortaya koyulmuştur.

Öneri, TESEV Demokratikleşme Tartışmaları kapsamında Kasım 2017'de hukukçulara ve sivil toplum temsilcilerine sunulmuş, TESEV ile ortak çalıştay düzenlenmiş ve öneri kamuoyunda kabul görmüştür.

Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu

Mayıs 2018'e yayınlanan "Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu" kitabı ile Türkiye'nin daha demokratik kurumlara sahip olması adına ihtiyaçları ortaya konmuştur. Türkiye'nin "orta demokrasi" aralığında değerlendirilmesine neden olan "kanıksanmış" sorunları ve kök sebepleri, avukat gözü ile belirlenerek çözüm önerileri geliştirilmiş, ortaya kapsamlı bir reform önerisi konmuştur.

Üç ana kanal üzerinden çözüm önerileri getirilmiştir: (i) Daha iyi bir "Yargı" (ii) Başta yargı olmak üzere tüm kurumlarda "Hesapverirlik" (iii) Seçim mekanizmalarının olduğu tüm kurumlarda "Temsilde Adalet" .

Türkiye'nin İkilemi: Orta Gelir ve Orta Demokrasi Tuzakları

"Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu" kitabının yönetici özeti kitaptan ayrı bir politika önerisi olarak oluşturulmuştur. Bu politika önerisi yakın paydaşımız TÜRKONFED tarafından da benimsenmiştir. Politika önerisi ile Türkiye'nin orta demokrasi tuzağından çıkışı için yollar önerilmiştir.

Politika önerisi 2017-2019 yılları arasında toplam 10 şehirde gerçekleştirilen toplantılarda önde gelen iş dünyası temsilcileri, akademisyenler ve fikir önderleri ile paylaşılmıştır.

daha iyi yargı

daha iyi yargı

30 Mayıs 2019 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kamuoyu ile paylaşılmış olan “Yargı Reformu Stratejisi 2019” belgesi hakkında Daha İyi Yargı Derneği'nin değerlendirme, görüş ve önerileridir.

Kurumların geliştirilmesi için yapılmak istenen reformların istenilen sonucu gerçekleştirebilmesi toplumda reformun yönü, amacı ve yöntemleri hakkında mutabakat oluşmasına bağlıdır. Hayati konularda toplumsal mutabakat sağlanması oldukça zordur ve zamana yayılmaktadır.

Yargı reformu da toplumsal mutabakat sağlanması oldukça zor olan, karmaşık bir konudur. Toplumsal mutabakat bir belge üzerinde gerçekleşmeyebilir fakat bir belge bağlamında yapılacak tartışmalardan, bu tartışmaları derleyecek olan düşünürler bir toplumsal mutabakat çıkarabilir. Fikirlerin çatışması çatışan fikirlerin karşılıklı ilerlemesiyle sonuçlanır. Akılla ve iyi tartışma ile kısa sürede belirlenebilecek sonuçların toplum hayatında kendiliğinden gerçekleşmesi yıllarca sürebilir. Uluslar bu nedenlerle birbirlerinden farklı hızlarda ilerler; hatta bazı uluslar, ilerlemekle birlikte diğerlerine göre daha gerilerde kalır.

Derneğimiz, daha hızlı ilerleyebilmek için Yargı Reformu Stratejisi 2019 belgesini eleştirmekten kaçınılmaması, fakat kırıci ve incitici üslup takınılmaması, olumlu ve yapıcı bir yaklaşım sergilenmesi, yapıcı öneriler getirilmesi gerektiği; Belge'ye yapılan eleştirilere karşı da Belge'yi hazırlayanların hüsnü kabul gösterilmesi, eleştirilerin olumlu ve yapıcı yönlerinin görülmesi gerektiği düşüncesindedir.

daha iyi yargı

daha iyi yargı

YÖNETİCİ ÖZETİ

2009 ve 2015 strateji belgelerini güncelleyen “Yargı Reformu Stratejisi 2019” belgesinin (YRS 2019) 30 Mayıs 2019 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kamuoyu ile paylaşılarak yürütme gücünün en üst seviyesinde sahiplenilmiş olması sevindiricidir.

Kırıcı olmayan eleştiriler, yapıcı öneriler ve eleştirilere karşı hüsnü kabul göstermek; toplumun acil ihtiyacı olan yargı reformu konusunda mutabakat oluşması ve başarı elde edilmesinin anahtarıdır.

2009 ve 2015 Strateji Belgeleri gibi AB üyeliği temel amacı doğrultusunda hazırlanmış olan YRS 2019’da reform ihtiyacının “toplumsal taleplere dayanmakta” ve “toplumsal talepler zemininde yükselmekte” olduğunun vurgulanması isabetli olmuştur. Zira yargı reformu AB’ne girmek için yerine getirilecek bir formalite değil toplumun acil hayati ihtiyacıdır. Fakat Belge’nin 30 Mayıs’ta açıklanması, 29 Mayıs 2019’da kamuoyuna duyurulan AB ilerleme raporuna karşı verilmiş bir cevap olduğu izlenimi oluşturmuştur.

YRS 2019’un takdir edilmesi gereken bir yönü, hazırlanmasında öncekilere göre daha geniş bir paydaş kesiminin kapsanmış, vatandaşın talep ve şikâyetlerini belirlemek için geniş çaba gösterilmiş olmasıdır.

10 Ocak 2018 tarihindeki Adalet Şûrası ile başlayıp Belge’nin kamuoyuna açıklandığı 30 Mayıs 2019 tarihine kadarki bir sene gibi görece kısa bir sürede oldukça ağır planlama ve koordinasyon gerektiren çalıştay, konferans, toplantı ve görüşmeleri gerçekleştiren ve sonucunda Belge’yi ortaya çıkarmış olan Adalet Bakanlığı bürokratlarının özverileri, tek başına ve Belge’den bağımsız olarak takdire şayandır.

Belgedeki en önemli beyan; hukukun ekonomi ile yakın ilişkisinin, iyi işleyen bir hukuk sisteminin yatırım ortamını iyileştireceğinin altının çizilmiş olmasıdır fakat yetersizdir. Hukuk ve ekonomi ayrı şeyler değildir; hukuk; ekonominin sinir ve kan damarları gibidir; hukuk ne kadar iyi çalışıyorsa ekonomik başarı o kadar yüksek olacaktır.

Metodoloji Sorunu

Öncelikle varılmak istenen “**amaç durumu**” tasarlayıp tanımlaması, “**mevcut durumu**” tespit etmesi ve aradaki mesafenin nasıl aşılabileceğini açıklaması gereken YRS 2019 belgesi, muhtemelen öncekilerin güncellemesi olması sebebiyle 2009 ve 2015 belgelerinde mevcut olan bilimsel metodoloji eksikliğinin mağduru olmuştur. Oysa bilimsel bir metodolojinin **sorunu ve kök sebebini tespit etmek**, paydaşları **belirlenmek ve kapsamak** gibi kritik başarı faktörlerini sağlama almak, plansızlığı ve aksamaları önlemek gibi hayati bir rolü vardır.

Paydaşlar ve Kapsayıcılık

YRS 2019’un oluşturulması sürecinde geniş bir paydaş çevresine erişilmesi sevindiricidir; fakat ilgili paydaşların yeter ölçüde kapsanmış olduğu tereddütlüdür. Zira hukuk alanında 30 STK ile yapılan toplantıya, gönüllü çalışmaya hazır olduğumuzu yıllar önce ilan etmiş olmamıza rağmen Daha İyi Yargı Derneği davet edilmemiştir.

Oysa Derneğimizin kurucularının Ağustos 2012 tarihinde açıkladığı **35 sayfada** toplam **195 madde tespit ve öneriler** kapsamlı bir yargı reformu için temel alınabilecek zenginliktedir. Daha İyi Yargı Derneği’nin hukuk sistemimiz için en kritik önermesi olan **Tam ve Doğru İfşa**, Belge’de Hedef 8.2(a)’da yer almış; “**Adalet Yüksek Kurumu**” oluşturma önerisi kamuoyunda kabul görmüştür. Üyelerimizin katkılarıyla dernek başkanı **Av. Mehmet Gün** tarafından kaleme alınmış olan “**Türkiye’nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu: Yargı, Hesapverirlik ve Temsilde Adalet**” isimli eserde Türk yargısının **yapısal sorunları ve kök sebepleri** irdelenmekte; kurumların evrilmesini, usul ve süreçlerin reform edilmesini öngören kapsamlı reform önerileri getirilmektedir.

Tek bir görüşün taraftarlarının veya menfaat grubunun katılımı strateji oluşturmanın başarısı için yeterli değildir; tersine başarısızlığının garantisidir.

Sorunların Tespiti, Analizi ve Kök Sebeplerin Tespiti

Sadece şikâyetlerin tespit edilmesi; şikâyetleri giderecek öneriler getirilerek bir plan yapılması şikâyete neden olan sorunların çözümü için yeterli de sağlıklı da değildir. Çözüm için sorunların isabetle belirlenmesi ve kök sebebine inilmesi zorunludur.

Örneğin: herkes işlerini artırmak için çabalarken yargının ağır iş yükünden **şikâyet etme sorunu ve “ağır iş yükü” sorunları, kök sebepleri tespit edilmeden asla çözülemez**; tersine yargının varlık sebebinin inkârına kadar varan yöntemlere yönelerek sorunlardan kaçınma başlar ve Belge’de olduğu gibi yargının işleri alternatif kurumlara ve idareye aktarılır; sorun çözülmediği gibi iyice karmaşıklaşır.

Yargı’nın ağır iş yükü, hukuk mesleklerinin saygınlığını yitirmesi, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında nüfusa göre oranı düşük olan avukatların işsiz kalması, toplumdaki yozlaşma gibi birçok sorunun kökünde, Daha İyi Yargı Derneği’nin sunumundan alındığını memnuniyetle öğrendiğimiz Amaç 8’de belirtilen Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 29’daki dürüstlük kuralının ciddi şekilde aksaması yatmaktadır. Ancak kök sebep analizinden mahrum olan Belge, şikâyetler ile bu aksama arasındaki ilişkiyi tam olarak kurmuş değildir.

Aynı durum Amaç 4’te, Amaç 7’de ve Hedef 4.8’de belirtilen davaların **“tek celse”de** bitirilmesi hayali hakkında da söz konusudur. Bu sorunların kök sebebi tek ve ortak şeydir: **“yargılamalarda dürüstlük kuralı”nın gerçekleşmemiş olması!**

Tarafların ve avukatlarının uyumsuzluk konusu ile ilgili vakıaları ve delilleri dürüstçe tam ve doğru olarak açıklaması sağlandığında yukarıda belirtilen sorunların tamamı ortadan kalkacak; davaların tek celsede görülmesi, layık olduğu şekilde tartışılarak karara bağlanması mümkün olacaktır.

Daha derine inildiğinde: İngiltere’de ve birçok ileri ülkede suç olarak kabul edildiği halde mahkemeye karşı yalan söylenmesini ülkemizin savunma hakkı olarak görmesinin Türk mahkemelerini maddi gerçeği ortaya çıkaramaz; vatandaşı ve avukatları mahkemeye mükemmel yalan uydurur hale getirdiği bunun da toplumda yozlaşmaya neden olduğu görülebilecektir. Bu köklü sorun Türk mahkemelerini modern yargılama tekniklerinden mahrum etmiş ve geride bırakmış bulunmaktadır.

İngiltere yasalarına göre insan haklarına aykırı olmayan mahkemeye yalan söyleme yasağı ve doğruyu söyleme kuralı Türkiye’de nasıl ve ne sebeple İnsan haklarına aykırı olarak görülebilir!

Benzer bir şekilde **davanın niteliğini değiştirme yasağını** “ucube” bir kurum haline dönüştüren **“iddia ve savunmayı değiştirme yasağı”** mefhumu; Türk mahkemelerindeki yargılama süreçlerini işe yaramaz hale; yargılamaları da **“vahşi batı” benzeri mücadeleler** haline getirmiştir.

Amaçlar ve Faaliyetler Hakkında Kısa Değerlendirme:

Amaç 1: Hak ve Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesi

Devletimizin bekası, toplumun huzur ve güvenliği için terörle ve terör örgütleriyle etkin ve kararlı mücadele edilmesi herkesin arzusudur. Fakat terörle mücadelenin masum insanların hak ve özgürlüklerini haksız yere ve makul olmayan şekillerde sınırlandırması haklı görülemez. Bu husustaki hassas ve ince çizgiyi, kararları ile yargı organları çekecektir.

Öte yandan sayfa 7’de Madde 9’daki *“Belge aynı zamanda uygulayıcılara yönelik bir rehber olarak da okunmalıdır.”* ifadesi *“bağımsız ve tarafsız”* yargı makamlarına bu Belge ile talimat veriliyormuş gibi de algılanabilecek mahiyettedir.

Yapılacağı belirtilen farkındalık eğitimleri ve performans puanlaması Yargı’nın neden olduğu hak ihallerini önlemeye yeterli değildir.

Sulh ceza hâkimlerinin kararlarına karşı itirazlar, diğer bir sulh ceza hâkimine değil daha kıdemli ve uzman mahkemelere yapılmalı; bu konuda sorumluluk bir grup sulh ceza hâkimi ile sınırlı kalmamalı, tüm yargı camiasına dağıtılmalıdır. Bu sistem sulh ceza hâkimleri hakkındaki olumsuz kamuoyu ön yargılarını da gidermeye yarayacaktır.

Cumhuriyet savcılarının yetkilerini nasıl kullanacakları **en ince ayrıntısına kadar düzenlenmeli**, kişilerin hak ve özgürlüklerini **zerre dahi sınırlandırabilen tüm işlem ve kararlar** bu hususta özel olarak geliştirilmiş **mahkemelerin kararlarına tabi** olmalı; bütün karakollarda bir savcı bulunmalı ve böylece hak ve özgürlükler en uçta bile korunmalıdır.

Amaç 2: Yargı Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Şeffaflığının Geliştirilmesi

En başta ifade etmek gerekir ki: yürütme gücünün, kendisini denetleyerek dengelemesi, hukukun üstünlüğü için ise tam bağımsız olması gereken yargıyı ıslah etmek istemesi kendi içinde garip ve çelişkilidir.

Bu çelişkinin bir sonucu olarak Belge, AB İlerleme Raporunun “geriye gidiş” olarak değerlendirdiği HSK üyelerinin yürütme tarafından seçilmesine ve kurumun Adalet Bakanı ve Müsteşarı olmaksızın işlevini gösteremez olmasına karşı eleştirilere bir cevap içermemekte; hali hazırdaki sorunlu durumu savunmaktadır. Derneğimiz Belge’deki bu duruş ve görüşe şiddetle karşıdır.

Belgede yargı gücünün kuvvetler ayrılığı sisteminde güçler arası dengeyi sağladığı belirtilmekte, [cumhurbaşkanlığı yürütme sistemi getirilmesiyle] güçlendirilen kuvvetler ayrılığı prensibinin önemine ve yargının anayasal işlevinin güçlü ve eksiksiz demokrasi açısından hayati nitelikte olduğuna işaret edilmektedir. Buna karşın meclis ile cumhurbaşkanı arasında nasıl bir denge olması gerektiğine; yargının bu konudaki rol ve işlevine ya da cumhurbaşkanına veya kamu görevlilerine karşı hukukun üstünlüğünü sağlayacağına ilişkin amaçlara ya da faaliyetlere Belge’de yer verilmemektedir.

“Yargı bağımsızlığının sağlanmasının birçok temel enstrümanı bulunmaktadır. Bunların tümü esasında hâkim ve savcılarının güçlendirilmesine hizmet etmektedir.” ve “Hâkim ve savcılarının mesleki açıdan güçlendirilmesine yönelik hedefler öngörülmüştür.” diyen Strateji Belgesi; yargı bağımsızlığının en önemli yönü olan ve izin verilmedikçe yürütme unsurlarına karşı **“bağımsız işlev gösterememe”** sorununu hepten ihmal etmekte; yargı bağımsızlığını hâkim ve savcılarının güçlendirilmesinden ibaret görmekte; sadece sınırlı ilerleme vaat etmektedir.

Bunlardan da kolayca görüleceği üzere Strateji Belgesi, **sağlıklı bir “yargı bağımsızlığı” fikri üzerine inşa edilmemiştir.**

HSK’nın bazı disiplin kararlarına itiraz yolu getirileceğini belirten Strateji Belgesi; bu hususta 1977 yılında yapılan değişiklikle HSK (YHK) kararlarına karşı dava yolunun kapatılması hakkında Anayasa Mahkemesinin *“devletin cumhuriyet niteliğine, hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkelerine aykırı”* bularak iptal kararı vermiş olduğunu, bu anayasaya aykırı düzenlemeyi askeri cuntanın 1981’de kanuna ve 1982’de Anayasa’ya sokmuş olduğunu ve böylelikle **“HSK kararlarına karşı yasal denetim yolunun kapatılmış olduğu”** gerçeğini tarihsel bir kötü tecrübe olarak görmemektedir.

Hedef 2.1(a)'daki “**bir kısım hâkimlere**” coğrafi teminat verileceğine ilişkin faaliyet önerisi, HSK'nın tayin kararlarına karşı yargı yolu açılmadığı takdirde bir hüküm ifade etmeyecek, kurumsal bir güven oluşturmayacaktır.

Hedef 2.1'deki faaliyetler arasında hâkim ve savcılık mesleklerine girişteki **mülakat** sınavının **geniş temsile dayalı bir heyet** tarafından yapılacağı belirtilmektedir. **Kamuoyu mülakat sınavından değil yapılış şeklinden şikâyetçidir.** Mülakat sınavları ve sonucunda verilen kararlar demokratik yönetimin temel şartı olan şeffaflık ve hesapverirlik unsurlarını yerine getirmemektedir.

Yargının şeffaf ve hesapverir olmadığı, HSK'nın yargı unsurları hakkında veya yargı unsurlarının kendi meslektaşları hakkında verdiği kararlara karşı yasal başvuru imkânının bulunmadığı, yani yargısal denetimin olmadığı yerde yargı etiğinden bahsedilmesi inandırıcı değildir. Örneğin bir yandan şeffaflıktan ve hesapverirlikten bahseden Yargıtay'ın, kanuni dayanağı olmadan kendi iç yönetmeliği hükmüne dayanarak tetkik hâkimlerinin raporlarını gizli tutması ve aynı zamanda da etik değerlerden bahsetmesi garip değil midir?

Amaç 3: İnsan Kaynaklarının Nitelik ve Niceliğinin Artırılması

Öncelikle belirtmek gerekir ki; yargılamaların – başka bir deyişle yargının iş yapış süreçlerinin ve hizmetlerinin niteliği ve kalitesi - geliştirilmeden insan kaynaklarının niteliğini geliştirmek mümkün değildir. Nitelikli insan kaynağı nitelikli işler yapmak için edinilebilir. Bilinmelidir ki verimli çalışmanın olmadığı yerde niceliksel insan kaynağı artışı karmaşa ve karışıklıkları artırır, verimliliği aşağı çeker ve sorunları büyütür.

Türkiye, eğitim kurumlarında verilen eğitime, diploma vermek için yapılan sınavlara ve sınav sonuçlarına tereddütsüz itibar edilecek bir sistemi bir an önce kurmak zorundadır. Çünkü her aşama geçişteki Rus ruleti benzeri sınavlar nedeniyle bile gencecik beyinlerimiz yabancı ülkelere akmaktadır.

Hukuk mesleklerinde ise sınavları başlatmadan önce kariyer planları yapılmalı, sınav getirilecekse herkese ve her aşamada yapılmalıdır. Hâkimler ve savcılar gibi avukatlar için de kıdemlilerden gençlere bilgi ve tecrübe aktarımını artıracak, mesleki gelişmeyi hızlandıracak ve kurumlaştıracak, meslek içi eğitimi de içeren kapsamlı bir kariyer planı yapılmalıdır.

Amaç 4: Performans ve Verimliliğin Artırılması

Bilirkişi bulma, görevlendirme ve takibi işlerini hâkime yaptırmak, hepsi özel şahıslar olan bilirkişilik yapanları **gayri resmi hâkim** imiş gibi muamele etmek ve neredeyse hâkim yardımcısı mevkiine getirerek korumak **tarafların iddia ve savunma hakkına açık ve haksız bir müdahale** niteliğindedir.

Bilirkişilik, **oldukça yozlaşmış** olan bir kurumdur. Gittikçe daha sıkı şekilde kurumlaştırılması ve yozlaşmış bu kuruma hem idari olarak hem de yargısal olarak sahip çıkılması bilirkişilikteki bozuşma, yozlaşma ve çürümüşlüğü olduğu gibi yargıya taşımaktadır.

Bilirkişilik sorununun kök sebebi bilirkişilik kurumunun kullanılma şeklidir. Bilirkişi görüşü edinmek tarafların ve avukatlarının hakkı ve görevidir; buna mahkemeler asla müdahale etmemeli; raporlarının mahkemede tartışılması ile yetinilmelidir.

İlk derece mahkemelerinde ortalama **4 - 5 yıl süren**, tarafların ortalama 15 kere lüzumsuz yere adliyeye gittiği ve zamanın israf edildiği davaları ortalama **50 ila 100 gün içerisinde** tek celsede ve makul maliyetle çözmek mümkündür.

UYAP yargıya birçok yenilik ve kolaylıklar getirmiştir. Fakat bilgi işlem sistemlerinin bu kadar geliştiği günümüzde UYAP'ın yaptıkları, yapması gerekenlere ve iyi bir bilgi iletişim sisteminin yapabileceklerine göre çok azdır.

UYAP, insani olarak avukatların ve tarafların yüzüne bakarak girdiği insani hesapverirlik durumundan hâkimleri kurtarmanın vasıtası olmamalıdır.

10 binlerce uygulamacının ihtiyaçlarına uygun uygulama ve yazılımların geliştirilmesi ve UYAP'la bütünleşmesi kolaylaştırılıp teşvik edilmelidir.

UYAP ülkemizde hukuk alanında bir yapay zekâ oluşturulmasına öncülük etmelidir. Fakat rutin ve tekrar eden işlerin robotlaştırılarak daha verimli ve kaliteli olarak yapılabilmesi için acil çözümler üretilmelidir.

Amaç 5: Savunma Hakkının Etkin Kullanımının Sağlanması

Öncelikle belirtmek gerekir ki: kamu görevlisi olduğu tartışmasız olan avukatlara sadece yeşil pasaport değil **tüm hakları verilmeli; mesleğin gerektirdiği statü, önem ve yetkiler teslim edilmelidir.**

Belgede isabetle belirlenen görevsizlik ve yetkisizlik kararlarının hızlıca ve yargılamayı geciktirmeden halledilmesi sağlanmalıdır. Vatandaşın hangi mahkemeye gidileceğini tam olarak bilememesinin sorumlusu devlettir. Devlet, yargısını işi düşen vatandaşa en doğru mahkemeyi en hızlı şekilde bulabilmesini sağlaması davasını görmeye hemen başlaması zorunludur.

Amaç 7: Ceza Adaleti Sisteminin Etkinliğinin Artırılması

Derneğimiz; Hedef 7.1’de “Kovuşturma öncesi çözüm araçları ve soruşturma süreçleri güçlendirilecektir.” başlığı altında getirilen **faaliyet önerilerine** aşağıda kısaca belirtilen sebeplerle **karşıdır.**

a) Önerilenin aksine **Cumhuriyet savcılarının takdir yetkileri genişletilmemeli; aksine suçlama veya soruşturmama kararı vermeleri delil ve sorgu mahkemelerinin denetimine ve kararına tabi olmalıdır.**

e) “İddianamenin iadesi” müessesesi dönüştürülmeli; **yerine “iddianamenin onaylanması” getirilmelidir. Ceza yargılamasına konu olabilecek savcı suçlamalarını veya** takipsizlik kararlarını onaylayan, delil toplama ve sorgu aşamalarını ve bir davanın tek celsede yargılanıp bitirmeye hazır olup olmadığını denetleyen **uzmanlaşmış bir mahkeme oluşturulmalıdır.** Bu amaçla günümüzdeki sulh ceza mahkemeleri dönüştürülmeli, 1980’lerde kaldırılan sorgu ve delil mahkemeleri yeniden ve geliştirilmiş olarak ihdas edilmeli, o tarihlerde savcılara aktarılan yetkiler bu mahkemeye geri getirilmelidir.

Hedef 7.1(f) ve (g)’de önerilen, yeni, ilave ve karmaşık bürokrasi getirmesi kaçınılmaz olan düzenlemeler yerine **savcılık ve adli kolluk bütünleşik bir hizmet haline getirilmeli, duruşmalarda iddiayı temsil edenler dışındaki savcıların kollukla birlikte ve adli işlerde onların amiri olarak görev yapması sağlanmalıdır.**

Amaç 8: Hukuk Yargılaması ile İdari Yargılamanın Sadeleştirilmesi ve Etkinliğinin Artırılması

Öncelikle belirtmek gerekir ki; Hukuk Muhakemeleri Kanununun hukuk yargılamaları için öngördüğü süreç ve işleyiş tasarımı; önemli hatalar içermekte, uyuşmazlık çözümü faaliyetinin doğasına, gerek ve gerçeklerine uygun bulunmamaktadır. Kanun, tarafları haklarını isabetle belirleyerek dava açmak yerine maceraya ve ne olacağı kestirilemeyen risk almaya sürüklemektedir.

Ön inceleme kurumu bir an önce kaldırılmalı; isim değiştirerek “**ön meseleler duruşması**” olarak tasarlanmalı, sadece görev, yetki ve zamanaşımı gibi yargılamayı hemen durdurarak sona erdirmeyi gerektiren haller var ise duruşmalar yapılmalı ve mutlaka kesin bir kararla sonuçlanmalıdır.

HUMK’da da olan ve HMK’da sürdürülen **arkaik delil toplama sırası anlayışı terk edilmeli, modern süreçler getirilmelidir.**

HMK’na da hâkim olan, 1950’li yıllarda yapılan bir basit teorik hatanın sonucunda **bugün kemikleşmiş olan “iddianın ve savunmanın genişletilmesi yasağı”** ciddi olarak gözden geçirilmeli ve **kaldırılmalı; sadece davanın niteliğinin değiştirilemeyeceği** düzenlenmeli; mahkemeye getirilen - iddia edilen **vakıaların genişletilmesi serbest bırakılmalı,** dava konusunun maddi değerinin artırılıp eksiltilmesi serbest olmalıdır.

Hedef 8.1(e)’de belirtilen **harçlar konusu yargıda iş yükünün artmasına, usulî karmaşalar doğmasına ve lüzumsuz yere yeni dava türleri oluşmasına neden olmuş bulunmaktadır.**

HMK m. 107’de getirilen, güzide hukukçuları bile ikiye bölmüş olan ve % 100 haklı olan tarafları bile tuzağa düşüren “**belirsiz alacak davası**”, “**kısmi alacak ve tespit davaları**”, “**tek başına tespit davası olup olmayacağı**” gibi hak arayanları **abesle iştigal** ettiren, tamamen lüzumsuz tartışmaların neredeyse tamamı yargı harçlarına ilişkin düzenlemeler nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Yargı harçları düzenlemeleri hazineye daha çok gelir elde etmenin yolu olarak görülmekte; salt “maliyecilerin” “hazineye gelir” söylemleri nedeniyle devlet, vatandaşın hakkına haksız yere müdahale etmektedir.

Devlet mafya değildir ve mafya gibi davranamaz! Devlet; vatandaşın dava konusu hakkından bir oran üzerinden harç almamalıdır. Yargı harçları sembolik ve maktu olmalıdır. Harcının ödenmemiş olması davanın görülmesine engel olmamalıdır.

Yargı harçları bazı tür davalar bakımından ise insafsızdır. Örneğin aile hukuku davalarından ve işlemlerinden harç ve yolluk alınmasının mantığı yoktur; tersine vatandaşın mutsuzluğundan devletin asalak beslenmesi gibidir.

Başta birbirinin benzeri olan binlerce tüketici davaları olmak üzere çoklu taraflı davalar bakımından **devletin kendisini kollayıp vatandaşı ihmal ettiği yaklaşım artık terkedilmelidir.**

Grup dava uygulaması HMK'da da yer almalı; mali olarak manasız olduğu için (örneğin, değeri tebligat giderini bulmayan miktarlardaki davalar gibi) bireysel olarak açılmayan davalarda (örneğin; abonelikler ve ürün sorumluluğu gibi) aynı maddi sebepten doğan binlerce davayı aynı anda çözen sınıf davaları açılması usulü getirilmeli; **“özet karar”** anlamında tercüme edilebilen **“summary judgement”** kurumu Türkiye’de de kabul edilmelidir.

Hedef 8.3’teki “Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar” konusunda Türkiye çok gerilerde kalmış bulunmaktadır. Eylem planında bu hususa öncelik verilmeli ve aile kurumunu güçlendirecek adımlar bir an önce atılmalıdır. Aile hukuku ile ilgili davalardan ve işlemlerden harç ve masraf alınmamalı; avukatlık ücretlerinin önemli bir kısmı devlet tarafından karşılanmalıdır.

İştirak ve yoksulluk nafakası kararları hâkimlerin hayat algısına göre veya kolluğun yapacağı araştırmaya göre değil; gerçeğe aykırılığı ciddi yaptırıma bağlanmış olan, istisnai haller dışında ilgili belgelerle teyit edilmesi zorunlu olan ve hızlıca doldurularak mahkemeye verilmesi zorunlu olup, doğruluğu hakkında yemin beyanı da içeren mali durum beyanlarına göre hızlıca ve en yüksek isabet derecesinde karara bağlanmalıdır.

Yoksulluk nafakası kararları örneğinde olduğu gibi; tarafların ekonomik durumu düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi, değişikliklere göre revize edilmesi veya bir süre sonra kaldırılması gereken kararların süresiz olarak verilmesi, yargı eliyle büyük haksızlıklar yapılmasına neden olmaktadır. Örneğin nafaka ödeme yeteneğini kaybeden masumların hapsedilmektedir. Böyle durumlarda taraflar durumlarında değişiklik olduğuna hâkimi ikna etmek için uğraşmamalı, kararı veren hâkim durumda değişiklik olup olmadığını düzenli olarak gözden geçirmek; değişiklik olduğunda kararında gerekli değişikliği, talep olmasa bile, yapmak zorunda olmalıdır.

Hedef 8.3(b)'deki "Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması" icra müdürlüklerinin görevi olmaktan çıkartılmalı, bu işlemi tarafların kendiliklerinden ve yargı mercilerinin araya girmesine gerek olmadan yerine getirmeleri sağlanmalıdır.

Amaç 9: Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Gelişmiş bir hukuk sisteminde uygulamacıların çok iyi aşına olduğu ve kolaylıkla uygulayabildiği farklı uyuşmazlık çözüm yöntemleri birlikte bulunmalı ve bunlar arasından en uygununu seçme imkânı olmalıdır. Fakat alternatif yöntemler devletin yargı gücü ve işlevinin alternatifi haline getirilmemelidir.

daha iyi yargı

YARGI REFORMU STRATEJİSİ

2019 BELGESİ

HAKKINDA

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

daha iyi yargı

daha iyi yargı

Giriş ve Genel Değerlendirme

Her ne kadar Giriş Madde 24'te "reform ihtiyacı temel olarak toplumsal taleplere dayanmaktadır." ve Madde 24'te "reform iradesi, AB katılım süreciyle ilgili siyasi hedeflerin de ötesine geçecek şekilde, sistemin ihtiyaçları ve toplumsal talepler zemininde yükselmektedir." denilmekte ve Giriş bölümünde "Hak ve Özgürlükler", "Avrupa Birliği" ve "Adalet Sisteminin İşleyişi" temel perspektifleri verilmiş ise de Strateji Belgesinin hazırlanmasına "Avrupa Birliği Perspektifi"nin temel olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Hedef 4.14(e): "Avrupa Komisyonu'nun [...] yıllık ilerleme raporları değerlendirilerek eylem planları hazırlanacaktır." şeklindedir.

Esasen YRS 2019'un güncellediği 2009 ve 2015 Strateji Belgeleri de Avrupa Birliği'ne üyelik temel amacı çerçevesinde hazırlanmıştı. Kaldı ki reform; zaten "Adalet Sisteminin İşleyişi" hakkındadır. Sistemin işleyişi başlığının bir parçası olan yargının neden olduğu ihlaller konusu hariç "Hak ve Özgürlükler" yargı reformunun değil hukuk reformunun konusu olabilir.

Nitekim AB İlerleme Raporu'nun 29 Mayıs 2019'da kamuoyuna duyurulmasının hemen arkasından 30 Mayıs 2019 tarihinde açıklanmış olan "Yargı Reformu Stratejisi 2019" belgesi, AB ilerleme raporuna karşı en üst düzeyde Cumhurbaşkanlığı tarafından verilmiş bir cevap niteliğinde olmuştur.

Fakat henüz eylem planı açıklanmamış olan Strateji Belgesinin AB İlerleme Raporu'nda ortaya konulan eleştirileri ortadan kaldırmaya ya da gerçek manada bir reform sağlamaya yeterliği bu aşamada belirsizdir. Çünkü:

(a) Öncelikle belirtmek gerekir ki; Strateji Belgesinde ileride hazırlanacağı belirtilen eylem planları henüz ortada değildir. Bu sebeple Belge'deki vaatlerin ne derecede, nasıl ve ne zaman hayata geçirileceği belli değildir. Strateji Belgesinde net bir hedef tanımlanmamış olması karşısında eylem planının neyi gerçekleştireceğini kestirmek zordur.

(b) Strateji Belgesi, İlerleme Raporu'nun "geriye gidiş" olarak değerlendirip ciddi bir şekilde eleştirdiği, HSK'nın üyelerinin doğrudan ve dolaylı olarak yürütme tarafından seçiliyor olması ve yürütmenin elemanları Adalet Bakanı ve Müsteşarı olmaksızın işlevini gösteremez olması durumu hakkında bir değişiklik önermediği gibi tersine hali hazırdaki sorunlu durumu bir nevi yüceltmektedir.

"Yargı Reformu Stratejisi 2019" belgesi, 2009 yılında hazırlanan ilk ve 2015 yılında yayınlanan ikinci yargı reformu strateji belgesinin ardından Türkiye'nin yargı reformuna dair açıklanmış olan üçüncü belgesidir.

Toplumun en acil öncelik olarak kabul ettiği bu hususta yargı reformu iradesinin cumhurbaşkanlığı düzeyinde ciddi bir taahhüt olarak sunulmuş olması sevindiricidir.

Strateji Belgesinin sayfa 5'te başlayan Giriş bölümünün 4. maddesinde de belirtildiği üzere: yargı reformu, adalete ve kaliteli yargı hizmetine susamış olan toplumun açık olarak ifade ettiği ve acil olarak yerine getirilmesi gereken hayati bir ihtiyaçtır. Dolayısı ile kamuoyu, bu belgeyi: (i) toplumun ihtiyacının isabetli olarak belirlenmiş olup olmadığı; (ii) uzak erimli hedefin (vizyon) bu ihtiyacı gidermeye uygun olup olmadığı; (iii) hedeflerin toplumun ihtiyacını ve Belge'deki vizyonu gerçekleştirmeye yeterli ve uygun olup olmadığı hususlarında değerlendirecek ve sadece bunlarla sınırlı olmamak üzere olumlu veya olumsuz tepkilerini dile getirecektir.

YRS 2019 belgesi; Türkiye yargısının 2023 yılı (vizyonunu) uzak erimli hedefini "**Güven Veren ve Erişilebilir Bir Adalet Sistemi**" olarak ortaya koymaktadır. Bu vizyonun gerçekleşmesi için ise "**İlke ve Değerler**" adı altında aşağıda sayılan 7 adet değişik husus belirtilmiştir:

- (i) Yargıya güvenin artırılması;
- (ii) Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının geliştirilmesi;
- (iii) Adalete erişimin kolaylaştırılması;
- (iv) İnsan odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi;
- (v) Hak ve Özgürlüklerin daha etkin korunup geliştirilmesi;
- (vi) Hukuki güvenliğin güçlendirilmesi ve
- (vii) Makul sürede yargılama hakkının gözetilmesi

Derneğimizin verdiği önem sırasına göre sıraladığımız bu 7 hususun “İlke ve Değerler” olarak adlandırılmasını isabetli bulmamaktayız. Zira kanaatimizce bu sayılanlar “değer” veya “ilke” değildir ve ancak “amaç” olarak değerlendirilebilirler.

Gerçekten de bu 7 husus 2023 vizyonunu gerçekleştirmek için ele alınması gereken alt konu başlıkları – amaçlar olarak değerlendirilebilir.

Fakat Amaç ve Hedefler başlığı altında belirlenen 9 ana amaç ve değişik sayılardaki hedefler söz konusu 7 husus ile tam olarak örtüşmemektedir.

YRS 2019’un 96. ila 98. sayfalarında toplam 38 başlık altında Belge’nin hazırlık sürecinde gerçekleştirilen faaliyetler sayılmıştır. 10.08.2018 tarihinde başlayıp Belge’nin kamuoyuna açıklandığı 30 Mayıs 2019 tarihine kadar hummalı bir çalışma periyodu geçirildiği, yurt içinden ve dışından paydaşlarla görüşmeler, anketler, çalıştaylar ve konferanslar düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Çalışmaların sayılmasında beklenenin aksine –tarihsel sıralama yerine- etkinliklerin sayılması tercih edilmiştir. Esasen Belge’ hazırlık çalışmalarını 96. sayfada 1. sırada da ifade edildiği gibi 10 Ocak 2018 tarihinde gerçekleştirilen Adalet Şûrası’ ile başlatmak mümkündür.

Gerçekten de söz konusu 96. ila 98. sayfalarda YRS 2019 belgesinin oluşturulmasında uluslararası alanda Avrupa Konseyi, AİHM, AB Komisyonu; ulusal alanda ise TBMM Adalet Komisyonu, Yargıtay ve Danıştay, HSK, Cumhurbaşkanlığı, Hukuk Politikaları Kurulu, Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye Barolar Birliği, Hukuk Fakülteleri, Emniyet Genel Müdürlüğü gibi resmi kurumlar ve onlara ilaveten TOBB, MÜSİAD ve TÜSİAD başta olmak üzere iş dünyası temsilcileri ile “çeşitli hukuk derneklerinden yaklaşık 30 temsilci” ile yapılan çalıştay, konferans, toplantı ve benzeri etkinliklerde yapılan görüşmelerden elde edilen görüş ve değerlendirmelerin; 24. sırada belirtilen illerde yüz yüz görüşme yöntemiyle yapılan “Toplumsal Talep Araştırması” anket sonuçlarının; gazeteci, yazar, akademisyen ve siyasetçilerden oluşan toplam 66 kişinin görüş ve tavsiyelerinin dahil edildiği ifade edilmektedir.

Bu çalışmaların her birinin gerçekleştirilmesinin bile ne kadar ağır bir planlama, koordinasyon ve icra gerektirdiği göz önüne alındığında bu çalışmalarını bir sene gibi görece kısa bir süre içinde gerçekleştirerek Belge’yi ortaya çıkarmış olan, Belge’de isimleri bile geçmeyen Adalet Bakanlığının özverili bürokratlarının sarf ettiği emeklerin farkında olunması ve takdir edilmesi gerekir.

Bu açıklamalardan Belge'nin hazırlanmasında önceliklere göre daha geniş bir paydaş kesiminin kapsandığı, sadece yargı hizmetini veren yargı organ ve unsurlarının değil, hizmetin muhatabı olan iş dünyasının, ilgili meslek menfaat gruplarının ve hizmetin nihai muhatabı kamuoyunun görüşlerinin çalışmalara dâhil edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Önceki strateji çalışmalarına katılımı sınırlı kalan avukat barolarının ve Türkiye Barolar Birliğinin çalışmalara dâhil edilmesi ve görüşlerinin alınmış olması önemli olumlu gelişmeler olarak not alınmalıdır.

daha iyi yargı

YRS 2019'un Hazırlanmasında Metodoloji Sorunu

Strateji Belgesinin Giriş, Madde 5'te: "Reform belgeleri ancak alanı doğrudan ya da dolaylı şekilde etkileyen farklı etkenlerin analizi suretiyle hazırlanabilmektedir. Bu YRS'ye ilişkin ihtiyaç tespiti, sistematik ve bütüncül bir bakış açısıyla geniş bir durum analizine dayalı olarak yapılmıştır." şeklinde bir ifade yer almakta fakat burada belirtilen faaliyetin hangi metodoloji izlenerek gerçekleştirildiği açıklanmamaktadır.

Strateji, kabaca tarif etmek gerekirse "**mevcut durumdan**" ulaşılmak istenen "**amaç duruma**" nasıl, hangi yoldan gidileceğine / varılacağına ilişkin bir plandır. Dolayısıyla strateji belgesinin en azından bir "**mevcut durum**" tespiti, bir de varılması tasarlanan "**amaç durum**" belirlemesi ve iki durum arasındaki mesafenin nasıl kapatılacağını (kimlerin neleri, nerede, nasıl ve ne zaman yapacağını da) açıklayan bir plan içermesi gerekir.

Stratejinin kabul görmesi, öngörülen amacın gerçekleştirilebilmesi, başka bir deyişle stratejinin başarılı olabilmesi, konunun tüm paydaşlarının bir haritasının çıkarılmasını, paydaşların "mevcut durum" ve "amaç durum" tespitlerinde ve plan üzerinde mutabakatının sağlanmasını da gerektirir. Hem faaliyetlerin stratejiyi gerçekleştirme yolunda ne kadar başarılı olduğunun gözlemlenmesi için hem de amaç durumu mutlaka gerçekleştirme kararlılığının bir göstergesi olarak stratejinin; çıktılarının neler olacağını, bunların nasıl izlenip ölçüleceğini ve raporlanacağını ortaya koyması; ayrıca nasıl güncelleneceğini de belirtmesi zaruridir. YRS 2019 belgesinin 2009 ve 2015 Strateji Belgelerinin güncellemesi olması ve her üç belgedeki stratejik amaç başlıklarının çoğunun aynı veya benzer olması da "izleme, ölçme, değerlendirme ve güncelleme" unsurunun strateji için önemini göstermektedir.

Daha önceki 2009 ve 2015 yılı Strateji Belgelerinde de olduğu gibi YRS 2019 belgesinin oluşturulmasında nasıl bir metodoloji izlendiği, hangi tercihlerin ne sebeple benimsendiği anlaşılammamaktadır. Belgenin “Giriş” bölümünde 1. ve 2. maddelerdeki açıklamalardan “önemli gelişmeler” sağlanmış olmasına rağmen “rasyonel odaklı” reform ihtiyacının devam ettiği; bu nedenle önceki - 2009 ve 2015 - strateji belgelerinin güncellenmesi suretiyle YRS 2019 Belgesinin hazırlandığı anlaşılmaktadır. Gerçekten de Belge'nin 12. ila 16. sayfaları arasında 36. ila 66. maddeler arasında sayılan “İkinci [2015] YRS Dönemi”nde kaydedilen gelişmelere ilişkin açıklamalar YRS 2019 Belgesinin, 2015 ve önceki belgelerin bir güncellemesi olduğunu teyit etmektedir.

Fakat bütün bunlardan Belge'nin hazırlanmasındaki metodolojinin çıkartılması mümkün değildir. Çünkü 2009 ve 2015 yıllarındaki strateji belgeleri de açık bir metodoloji ortaya koymamıştır. Metodoloji eksikliği 2015 Strateji Belgesinin 2015 yılı AB İlerleme Raporu'nda “genel bir plan” şeklinde değerlendirilmesine neden olmuştur. YRS 2019 Belgesinin hazırlanmasında da daha önceki belgelerde olduğu gibi belirli bir metodolojinin izlenmemiş olduğu görülmekte; önceki belgeleri günceller konumda olan 2019 belgesinin, dolayısıyla, geçmiş strateji belgelerinde mevcut olan metodoloji eksikliğinin mağduru olmuş olduğu düşünülmektedir.

Sağlıklı, amaca tam hizmet eden bilimsel bir metodolojinin varlığı, strateji belgesinin oluşturulması sürecinde, **sorunun ve kök sebebinin tespiti**, sorundan etkilenen ve sorunla ilgili tüm paydaşların **belirlenmesi ve kapsanması**, tartışmaların **odak kaybetmemesi** ve sürecin verimliliği gibi önemli ve kritik amaçlara hizmet eder. Metodoloji eksikliği, plansızlığa ve belirsizliğe düşmek de dahil olmak üzere tüm süreç boyunca aksamalara neden olabilir. Örneğin, her ne kadar yargı reformunu ilgilendiren ve Strateji Belgesinde değinilmesi gereken hususlar ise de Giriş, m. 6'da sayılan “öne çıkan ana başlıklar”; bilimsel bir metodoloji izlenmediği ve bir plana bağlanmadığı sürece erişilmesi arzu edilen nihai amacı gerçekleştirmeye yeterli olmayabilir.

Ayrıca, bilimsel bir metodoloji izlenmemiş olması, ne kadar iyi niyetle hazırlanmış, ne kadar çok çaba gösterilmiş olsa bile ortaya çıkarılan stratejinin kabul görmemesi, dikkate alınmaması veya hiç incelenmeden reddedilmesi gibi sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bu şartlarda kamuoyunun kabul edip benimsemediği bir stratejinin onu hazırlayanlar tarafından gerçekleştirilmesi bir dayatma olarak da görülebilir ve başka olumsuzluklara yol açabilir. YRS 2019 belgesindeki bilimsel metodoloji eksikliği sorunu bu endişelere neden olabilecek niteliktedir.

Giriş, s. 7-8'deki "**Hak ve Özgürlüklere İlişkin Temel Perspektif**"; s. 9'daki "**Avrupa Birliği Perspektifi**" ile s. 10 ve 11'deki "**Adalet Sisteminin İşleyişine İlişkin Temel Perspektif**" başlığı altındaki açıklamalar Türkiye'de her kesimin hassasiyetle takip ettiği, müşterek bir nihai amacın belirlenmesi hususunda kolay mutabakat sağlanabilecek hususlardır. Fakat ilgili tüm paydaşların belirlenip kapsanması, görüşlerinin alınması ve mutabakatlarının sağlanması, getirilen önerilerin derinliğe kavuşması ve kabul görmesi için kritik önem taşır. Aksi davranış, haklı söylemlerin bile kabul görmemesine, iyi niyetli çalışmalardan şüphe duyulmasına, samimiyetin sorgulanmasına neden olabilir. Örneğin temel hak ve özgürlükler konusunda söylenenlerin toplumun ihtiyacı nedeniyle değil, AB üyeliği yolunda bir ışık penceresi açılması amacıyla ifade edildiği düşünülebilir.

Yargı Reformu metodolojisi uzman ve tecrübeli endüstri mühendislerinin katılımı ve katkısıyla hazırlanmalı; yargı kurumunun bünyesinde 10 binlerce kişi ile ülkenin her yerinde hizmet veren ve hizmet verme usulleri evrensel ve yerel ilke ve standartlara tabi olan bir hizmet organizasyonu olduğu gerçeği dikkate alınmalıdır. Mühendislerin yapacağı tasarımın temel hukuksal ilke ve standartlara uygunluğu hukukçu paydaşlar tarafından teyit edilmeli ve üzerinde iç, dış, yerel ve uluslararası paydaşlarla mutabakat sağlanmalıdır.

Daha İyi Yargı Derneği, strateji oluşturma konusunda tecrübe sahibi üyeleri ve strateji uzmanlarıyla yaptığı görüşmelerin ışığında **Yargı Reformu Stratejisi Oluşturma Metodolojisi'nin** ana hatları ile aşağıdaki gibi olabileceği düşüncesindedir. Bu ana hat yapısının konunun uzmanları ile çözülmek istenen soruna ilişkin veriler de değerlendirilerek kapsamlı bilimsel bir çerçeveye oturtulması gerekir.

1. Ülke amacı (uzun vade: 2023 veya 2071, Orta vade: 2030 veya 2040 ve kısa vade: 2023 gibi kısaca belirlenmesi ve açıklanması.)
2. Ülke amacını gerçekleştirmede yargının rolü, sorumluluğu (uzun erimli amacı belirlemeye yeterli olacak şekilde uzun, orta ve kısa vadeli olarak ortaya konulması.)
3. Yargının hangi konuda niçin reform yapacağı ve nihai amacı belirlenmesi
4. Paydaş haritasının çıkarılması – derecelendirilmesi
 - a) 1. Grup: Hizmeti verenler
 - b) 2. Grup: Hizmeti muhatapları
 - c) Düzenleyiciler
 - d) Fikir önderleri
 - e) Rakipler

5. Yargının nihai amacını gerçekleştirmek için ana başlıklar
 - a) ana başlık 1: örn. Yapısal Konular
 - b) ana başlık 2: örn. İnsan Kaynakları Konuları
 - c) ana başlık 3: örn. Hizmet Usul ve Süreçleri
 - d) ana başlık 4: örn. Üretim, Çıktılar, Hizmetler
 - e) ana başlık 5: Örn. Finansman ve Mali Konular
 - f) ana başlık 6: vs.
6. Yargının sorumluluğuna uygun uzak erimli amaçta mutabakat
7. Mevcut durum; sorunlar ve fırsatların tespiti, kök sebep analizi
8. Amaca uygun gelecek resmi - nihai hedef tasarlaması ve mutabakat
9. Tasarlanan nihai hedefi gerçekleştirecek unsurlar:
 - a) Yapısal konular
 - b) İnsan kaynakları ve yönetimi unsurları
 - c) Uygulanan veya yeni usul ve süreçler
 - d) Üretim ve çıktılar
 - e) vs.
10. Hedefe varma yöntemi – strateji belirlemesi
11. Ara hedefler, gerçekleştirecek eylemlerin belirlenmesi
12. Sorumlu, vadelerle uyumlu ve hesapverirliği sağlayan eylem planı
13. İzleme, ölçme, değerlendirme ve güncellemeler.

daha iyi yargı

Kapsayıcılık, Paydaş Haritası ve Derecelendirilmesi

YRS 2019'un oluşturulması sürecinde önceki 2009 ve 2015 belgelerine göre çok daha geniş bir paydaş çevresine ulaşılmış ve görüşlerinin derlenmiş olması sevindiricidir. Örneğin barolar vasıtasıyla avukatların dâhil olmuş olması, kamuoyu anketi ile hizmetin muhataplarının gözlem ve şikâyetlerinin dinlenilmiş ve taslakların daha geniş katılımlı ortamlarda tartışılmış olması önceki belgelere göre daha ileridir.

Tüm paydaşların aralarında ayırım gözetmeksizin kapsanması hem mevcut durumun sağlıklı olarak tespit edilmesi hem de varılmak istenen amaç durumun daha isabetli, gerçekleştirilebilir şekilde tasarlanması ve bu amacın gerçekleştirilmesi için paydaşların en başından bunu kabul etmelerinin ve gerçekleştirmekten kendilerini sorumlu hissetmelerinin sağlanması için elzemdir. Bütün bunlar stratejinin amacı gerçekleştirmede başarılı olması için kritik etkenlerdir.

Bununla birlikte Belge'de paydaşların ilgili her kişi ve kuruluşun çalışmalara katılımını sağlayacak şekilde kapsanmış olduğu tereddütüdür. Örneğin hukuk alanında 30 sivil toplum kuruluşu ile toplantı gerçekleştirildiği belirtilmesine rağmen Strateji Belgesinin hazırlanması sürecinde ve sözü edilen STK'lar toplantısında derneğimiz Daha İyi Yargı Derneği'ne ulaşılmamıştır.

Oysa Daha İyi Yargı Derneği, yargının sorunlarını tespit ederek çözüm önerileri üretmek üzere kurulmuş olup yargı reformu konusunda bu güne kadar, kök sebep analizi yaparak hukuk sistemimiz için en kritik önerme olan Tam ve Doğru İfşa önerisini oluşturmuş; bu öneriyi Adalet Bakanlığı üst düzey yöneticilerine ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinin de davet edildiği bir etkinlik ile kamuoyuna duyurmuştur. Nitekim Hedef 8.2(a)'da belirtilen husus Derneğimizin genel hukuk camiasında kabul görmüş olan özgün önerisidir.

Daha İyi Yargı Derneği'nin "**Adalet Yüksek Kurumu**" oluşturma önerisi de kamuoyunda bilinmektedir. Ayrıca dernek üyelerinin de katkıları ile dernek başkanı **Av. Mehmet Gün** tarafından kaleme alınmış olan "**Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu: Yargı, Hesapverirlik ve Temsilde Adalet**" isimli eserde Türk yargısının **yapısal sorunları ve bu sorunların kök sebepleri** irdelenmekte; kurumların evrilmesini, usul ve süreçlerin reform edilmesini öngören kapsamlı öneriler getirilmektedir. Bunlara ilaveten, derneğin kuruluşundan önce **Daha İyi Yargı Hareketi Oluşumu** adına Ağustos 2012 tarihinde açıklanan ve Adalet Bakanlığı ve yargı üst makamlarına adli yıl açılışı vesilesiyle gönderilen **35 sayfalık** ana başlıklar halinde **195 madde tespit ve öneriler** içeren bildiri hüsnü kabul görmüştür. Her üç strateji belgesinde belirtilen hususlar söz konusu 195 madde ve konu başlıkları ile karşılaştırıldığında kapsamlı bir yargı reformu için Derneğimizin bildirisinin tek başına temel olabileceği görülecektir.

Çalışmalara katılan kurum ve kişilerin, kendileri ile yapılan konferans, toplantı veya ikili görüşmelerde strateji oluşturmanın hangi yönü hakkında görüş beyan ettikleri ve bu görüşlerin strateji amacına hizmet edip etmediği, etti ise hangi yönde etkiledikleri belgeden anlaşılmamaktadır. Bu toplantılarda ne sorulduğu, ne cevaplar alındığı ve toplantıların stratejinin oluşturulmasında nasıl değerlendirildiği belge içeriğinden anlaşılamamaktadır. Bilinenler hizmetin verilmesinde sorumluluğu olan bir kısım yargı görevlisi ve unsurlarının medyaya yansımış olan beyanlarından ibarettir.

Sonraki strateji çalışmalarında paydaşların kapsayıcı olarak belirlenmesinin, haritalandırılmasının, bilimsel esaslara uygun bir metodoloji oluşturularak her paydaşın en yüksek katkıyı vermesinin sağlanmasının çok daha etkili durum tespitine ve sonuçlar alınmasına yardımcı olacağını ve bu konuda Derneğimizin gönüllü çalışmaya hazır olduğunu belirtmek isteriz.

Sorunların Tespiti, Analizi ve Kök Sebeplerin Tespiti

Sadece şikâyetlerin belirlenmesi ve bu şikâyetlerin giderilmesi için bir plan yapılması ve taahhütler verilmesi strateji için yeterli değildir. Kamuoyu anketleri ve hizmetle ilgili olan değişik kesimlerin değişik ortamlardaki açıklamaları şikâyetlerin belirlenmesine ve belki bir kısım sorunların görülmesine imkân verebilir. Şikâyetlerin tam olarak tespiti ve bilimsel olarak değerlendirilmesi şikâyetlere neden olan sorunların tespitini sağlar. Sorunların tespiti genellikle şikâyetlere karşı bir mazeret olarak ileri sürülebilir ve kabul görür. Örneğin yargılamaların gecikmesinin sebebi yargıdaki ağır iş yüküdür. Eğer bunu tespit ettikten sonra bu noktada duracak olursak sorunu çözmek de şikâyetleri gidermek de mümkün olmayacaktır. Aynı örnek üzerinde ilerler ve soru sormaya devam eder: **“yargıda ağır iş yükü sorunu neden vardır?”** ya da **“Herkes işini artırmak için çaba harcarken hizmetini istediği gibi fiyatlandırılan yargı ağır iş yükünden niye şikâyet eder?”** sorularını ve benzerlerini sorarsak – mazeret olarak ileri sürdüğümüz - **sorunların kök sebeplerini belirlemeye doğru yola çıkmış oluruz.**

Nitekim YRS 2019 belgesi Amaç 8 altında yapılan açıklamalarla, Derneğimizin ortaya koyarak kamuoyu ile paylaşmış olduğu hukuk yargılamalarının uzaması sorununun kök sebebinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 29'daki “dürüstlük kuralı”nın aksaması olduğuna dair Daha İyi Yargı Derneği tespiti kabul edilmekte ve bu yönde iyileştirmeler yapılacağı söylenmektedir. Fakat bu kök sebebi oluşturan aksamanın temel ve yaygın sonuçları olan yargının asli unsurları hâkim, savcı ve avukatlar arasındaki itimadı kökünden yok ettiği, tam itimatsızlığa neden olduğu, bunun sağlıklı yargılamayı imkansız hale getirdiği, daha da kötüsü yargının toplumu iyileştirmesi gerekirken toplumda bozuşmaya yol açtığı hususları Belge'de yer almamakta; dolayısıyla bu hususlar görülmemiş bulunmaktadır.

Bu açıdan değerlendirmek gerekirse Yargı Reformu 2019 belgesi şikâyetleri ve şikâyetlere neden olan sorunları tam olarak tespit etmeyip çoğunluğunu belirtmekte fakat bir yandan sorunlar arasındaki ilişkileri irdelemeden bir yandan da bunların kök sebeplerini irdelemeden çözüm bulma arayışına girişmektedir. Örneğin Belge’de davaların tek celsede bitirilmesine Amaç 4’te ve Amaç 7’de değinilmekte; Hedef 4.8’de faaliyet hedefi olarak belirtilmekte fakat davaların niçin “tek celse”de bitirilemediğinin sebepleri araştırılmamaktadır.

Oysa “tek celse” ilkesinin sürekli ve sistematik olarak ihlal edilmesinin sebepleri araştırıldığında:

- (i) dosyalar tamamlanmadan duruşma açıldığı ve delillerin toplanması için duruşma açılması gerektiği;
- (ii) delillerin ibrazına ilişkin usul kurallarının arkaik ve primitif kaldığı ve toplanmasının hem zahmetli hem de gecikmeli olduğu;
- (iii) avukatlara verilen delil toplama yetkisinin itibarsız, yetersiz ve yaptırımsız olduğu;
- (iv) tarafların vakıalar konusunda bile karşı taraf beyanlarına itimat edemediği ve vakıa ikrarı gerçekleşmediği, bunun delil toplanmasını zorunlu kıldığı;
- (v) hâkimin uzman görüşlerini değerlendirerek sonuca varması yerine bilirkişi incelemesi yaptırmak zorunda olmasının ve incelemeyi tarafların değil de hâkimin yaptırmasının –bilirkişilerin karmaşık sorunlarına bağlı olarak- duruşmaların ertelenmesini zorunlu kıldığı;
- (vi) mahkemelerin çalışma alışkanlıkları ve usul kurallarının bilirkişi, tanık ve sair kaynakları tek celsede mahkemede hazır etmeye uygun olmadığı ve hatta engel olduğu gibi birçok sorun ortaya çıkacaktır.

Bu sorunların ise ortak bir sebebi vardır: o da şudur: **“yargılamalarda dürüstlük kuralı”nın gerçekleşmemiş olması!** Tarafların ve avukatlarının uyumsuzluk konusu ile ilgili olarak mahkemeye yaptığı beyanlara itimat edilememesi bu sorunların kök sebebidir. Mahkemeye vakıaların ve delillerin dürüstçe tam ve doğru olarak açıklanması sağlandığında ve bunu gerçekleştiren mekanizmalar kurulduğunda yukarıda belirtilen sorunların tamamı ortadan kalkacak ve davaların tek celsede görülüp, layık olduğu şekilde tartışılarak karara bağlanması mümkün olacaktır.

Bu sorunlar halledildiğinde ise tek celse ilkesini gerçekleştirmek çok kolaydır. Uyuşmazlık çözümü sürecinde tarafların (ve avukatlarının ve 3. şahısların) mahkemeye ve birbirlerine karşı beyanlarında doğruyu söylemeleri, bildikleri vakıaları ve kontrolleri altındaki delilleri tam ve doğru olarak ifşa etmeleri bu sorunun çözümünün ilk ve temel adımıdır.

Bu hususta akademisyenler bir hata yapmış; mahkemeye karşı yalan söylenmesini susma hakkı kapsamına sokmuş; uyuşmazlığın çözümü için gerekli delillerin elde ve kontrolde olmasına rağmen mahkemeden gizlenmesini kendini suçlama yasağı ile özdeşleştirmiş, ispat kısıtlarını bununla birleştirerek hukuk yargılamalarını maddi gerçeği ortaya çıkaramaz, vatandaşı ve avukatları mahkemeye mükemmel yalan söyler hale getirmiş ve toplumda yozlaşmaya neden olmuşlardır.

Aynı şekilde **davanın niteliğini değiştirme yasağını** mahkemeye açıklanan vakıaları genişletmeme, dava konusunu/müddeabihi artıramama olarak anlayarak ucube bir iddia ve savunma yasağı mefhumu geliştirmişler ve uyuşmazlık çözüm süreçlerini işe yaramaz vahşi batı benzeri bir hale getirmişlerdir.

Bütün bunlar yargının içinden çıktığı ve kaynağını kullandığı topluma katma değer üretmesini engellemiş ve yargıyı topluma bir yük ve maliyet haline getirmiştir. Taraflar mahkemede susabilirler elbette! Fakat susma hakkına sahip olmaları mahkemeye yalan söylemeyi haklı göstermez; yalan söylemek savunma hakkı olarak görülemez. Tazminat davasının tahliye davasına dönüştürülmesi yargılamanın niteliği gereği kabul edilemez elbette! Fakat bu yasak maddi vakıalardaki eksikleri görmemenin, görülmesine engel olmanın, iddia ve savunmanın ispatı için gerek duyulan delillerin usulî kısıtlamalar sebebiyle ortaya çıkartılmasına engel olmanın gerekçesi olamaz. Türkiye bu konudaki anlayışını toptan ve kökten değiştirmedikçe yargı ile ilgili sorunlarını çözemez. Dolayısı ile işte bu hususlar – dürüstlük kuralının gerçekleşmemiş tersine dürüst olmayan davranışın mahkemede kabul görür ve prim yapar olması- esas kök sebeptir. Bu kök sebep tespit edilip kabul edilmeden sorunlara köklü çözüm getirilemeyeceği açıktır.

Yargı Reformu Strateji 2019 belgesinin, şikayetlere neden olan sorunların kök sebebini araştırmadan hareket ettiğine diğer bir örnek de “temel hak ve özgürlükler” ana amacı ile ilgili perspektif ve faaliyet açıklamalarında görülmektedir. Belge bu önemli konuda da “şikâyetleri gidermek” hedefi ile hareket etmekte; bu şikayetlerin uygulamadan kaynaklandığını kabul ederek sorunu belirlemekte fakat o noktadan öteye gitmemektedir.

Madem hukuk kuralları Belge’de söylendiği gibidir; o halde hukuka aykırı olan ve Şikâyete konu olan durumlar uygulamada neden ortaya çıkmaktadır? Başka bir deyişle savcılar ve hâkimler neden hukuku Belge’de açıkladığı gibi değil de Şikâyete neden olacak Şekilde uygulamaktadırlar?

Sonuç olarak ifade etmek gerekir ki; sorulması gereken soruları sorarak sorunların kök sebebine ulaşmak, çözüm getirecek bir strateji belirlenmesini mümkün, belirlenen hedefleri gerçekleştirilebilir kılacaktır.

Temel Perspektifler (Bakış Açısı ve Çerçeve) ve Varsayımlar Hakkında

Belgede “Türkiye’nin demokrasiyi güçlendirmeye, hak ve özgürlükleri geliştirme ve genişletmeye ve güçlendirmeye güçlü bir şekilde vurgu” yapılması, işkence ve kötü muameleye sıfır tolerans anlayışının ve kazanımların korunacağı, “tutuklamanın istisnai, zorunlu hallerde ve ölçülü uygulanması ve süresinin makul olması gerektiği ve mevzuatın uygulamayla birlikte değerlendirileceği ve değiştirileceği” yönündeki ifadeler sevindiricidir.

Devletimizin bekası, toplumun huzur ve güvenliği için terörle ve terör örgütleriyle etkin ve kararlı mücadele edilmesi herkesin arzusudur. Fakat terörle mücadele, masum insanların hak ve özgürlüklerinin haksız yere ve makul olmayan şekillerde sınırlandırmasını haklı gösteremez. Bu husustaki hassas ve ince çizgiyi, kararları ile yargı organları çekecektir. Bu aynı zamanda terörle mücadelede işbirliği yapmaktan kaçınma durumlarına uydurulan mazeretleri de yok edecek; uluslararası işbirliği Türkiye’nin terörle mücadelede elini ve argümanlarını güçlendirecektir.

Dolayısıyla; “temel hak ve özgürlükleri korumakta kararlıyız; ancak, terörle mücadele söz konusu olursa bundan ödün verebiliriz” anlamına gelebilecek bir ifade yerine, Belge’nin kaleme alınış niyetine de uygun olarak; “terörle mücadelenin neden olabileceği hak ve özgürlük kısıtlamalarını en düşük seviyede tutacak ve masum insanların suçlanmasını veya haklarından mahrum olmalarını önleyecek tedbirler alınacak ve yargı bu yönde güçlendirilecektir” şeklinde bir ifade daha uygun olurdu.

Öte yandan sayfa 7’de Madde 9’daki “Belge aynı zamanda uygulayıcılara yönelik bir rehber olarak da okunmalıdır.” ifadesi “bağımsız ve tarafsız” yargı makamlarına bu Belge ile talimat veriliyormuş gibi de algılanabilecek mahiyettedir. Böyle algılanması Belge’nin sayfa. 7’de Madde 7’deki “demokrasiyi güçlendirme” iradesi ile çelişki doğurur ve Belge’nin inandırıcılığını zedeleyebilir. Zira tam bağımsız, etkin, şeffaf ve hesapverir yargı gücünün varlığı demokrasinin temel şartıdır.

YRS 2019 Belgesinin 9. sayfasında 19. ila 24. maddelerde Türkiye'nin AB üyeliğini stratejik bir hedef olarak gördüğü, bunun için özgürlükçü ve katılımcı demokrasiye önem verdiği, "Yargı ve Temel Haklar" başlıklı 23. Fasılin ayrı bir önem taşıdığı, Türkiye'nin AB ile bütünleşmesinin uluslararası barış ve istikrarın sağlanmasında tarihi bir dönüm noktası olacağı belirtilmektedir.

Sayfa 9, Madde 24'te "reform iradesi, [AB'ne katılımın gerektirdiği] siyasi hedeflerin de ötesine geçecek şekilde sistemin ihtiyaçları toplumsal talepler zemininde yükselmektedir." denilmektedir.

İleriki çalışmalarda 24 no'lu, "Justice, Freedom ve Security/Adalet, Özgürlük ve Güvenlik" fasılının da dikkate alınması Strateji Belgesini daha da zenginleştirecektir.

Türkiye; tam bağımsız, etkin, şeffaf ve hesapverir bir yargıya sahip olarak hukukun üstünlüğünü başta kamu kesimi olmak üzere toplumun her alanına yaymak, fikir ve ifade özgürlüğünü koruyup geliştirmek suretiyle özgürlükçü ve katılımcı bir demokrasiye sahip olabilir ve refahını gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarabilir. İleri bir hukuk düzenine ve demokrasiye sahip olan Türkiye, Doğu ile Batı'nın birbirini daha iyi anlamasının ve aralarında etkin etkileşim ve işbirliğinin oluşmasının anahtarı gibidir. Bu gerçekleştiği takdirde Türkiye, uluslararası barış ve istikrarın sağlanmasına ve dünyada çatışmaların önlenmesine önemli katkılarda bulunarak sadece kendisi için değil içinde bulunduğu hassas coğrafya, komşuları ve dünya için büyük fırsatların kapısını açabilir.

Dolayısıyla Türkiye'nin demokratikleşme ve bu yolda kurumlarını reform etme konusundaki çabalarını AB üyeliğine bağlamak ve şartlandırmak doğru değildir. Bununla birlikte AB üyeliği perspektifinin Türkiye için demokrasi, hukuk ve yargı alanında da çok önemli bir çıpa olduğu ve bu doğrultuda gerçekleştirilecek olan her aşamanın Türkiye'yi kendi yüce ülküsüne biraz daha yaklaştıracığı dikkate alınmalıdır. Türkiye kendi geleceği kendi amaçları için reform yapması gerektiğini unutmamalıdır.

YRS 2019 Belgesinin 10. ve 11. sayfalarında 25. ila 35. Maddelerde; yargı gücünün kuvvetler ayrılığı sisteminde güçler arası dengeyi de sağladığı belirtilmekte, [cumhurbaşkanlığı yürütme sistemi getirilmesiyle] güçlendirilen kuvvetler ayrılığı prensibinin önemine ve yargının anayasal işlevinin güçlü ve eksiksiz demokrasi açısından hayati nitelikte olduğuna işaret edilmektedir. Fakat Belge'nin diğer kesimlerinde, örneğin meclis ile cumhurbaşkanı arasında nasıl bir denge olması gerektiğine ve yargının bunun için ne yapabileceğine dair ya da cumhurbaşkanına veya kamu görevlilerine karşı yargının hukuku nasıl üstün kılacağına ilişkin amaçlara ya da faaliyetlere yer verilmemektedir. Dolayısıyla yasama ile yürütme arasındaki dengenin ya da yürütme organ ve unsurlarının hukuka uygunluğunun sağlanması konusunda bir şikâyet veya sorun tespiti de yapılmamış olması önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Altını çizmek gerekir ki: yürütme gücüne ve yürütme unsurlarına karşı hukukun üstünlüğünü sağlayamayan yargı, ne yürütmenin hukuka uyarlığını ne de özel kişiler arasında adaleti sağlayamaz.

Belgedeki en önemli tespit, kanaatimizce hukukun ekonomi ile yakın ilişkisinin, iyi işleyen bir hukuk sisteminin yatırım ortamını iyileştireceğinin altının çizilmiş olmasıdır. Hukukun ekonomik başarıya katkıda bulunması için öngörülebilir, kestirilebilir ve uzun vadeli plan yapılabilir bir yatırım ortamının oluşturabilmesi ve bu yönde güven oluşturması gerekir. Bunun da ilk koşulu temel hak ve özgürlüklerin en üst seviyede korunması, ikinci koşulu ise yürütmenin hukuka uyarlılığıdır. Fakat Belge, bu önemli hususlardan yürütmenin uyarlılığı konusunda sessiz kalmaktadır.

Belge'de vurgulanmak suretiyle adalet sisteminin işleyişinde adil yargılanma hakkının değişik unsurlarından hukuki dinlenilme hakkı, makul sürede yargılanma hakkı ve adalete erişim hakkı ihlallerinin varlığı kabul edilmektedir. Bu ihlallerin minimuma indirilebilmesi için, [muhtemel sebepler olarak değerlendirilen] davalarda ön hazırlıkların yetersiz olmasından kaynaklanan verimsizliğe karşı [ihlallerin sebebi olarak görülen verimsiz iş süreçlerini azaltmak için] koruyucu, uyuşmazlıkları azaltıcı ve mahkeme önüne gelmeden eleyici sistemlere ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

Diğer perspektiflere oranla görece olarak daha çok yer verilmiş olmasına rağmen "Adalet Sisteminin İşleyişi" perspektifinin Belge'de belirtilenlerle ve yer verildiği kadarı ile sınırlandırılması doğru değildir. Reform belgesi ile aslında adalet sisteminin işleyişini iyileştirmek ve daha iyi hizmet vermesini sağlamak hedeflendiğine göre, bu perspektifin en kapsamlı ve yeterli bir şekilde ortaya konulmuş olması gerekirdi. Ayrıca adalet sisteminin işleyişini ilgilendiren temel konuların aşağıdaki sıralamaya benzer olarak;

- (i) sistem yapısı,
- (ii) insan kaynakları,
- (iii) hizmet verirken uygulanan ve uyulan usul ve süreçler,
- (iv) ortaya çıkarılan ürünler – çıktılar,
- (v) hizmetler ve ürünlerin muhatabının ihtiyacına cevap verip vermediği, kalitesi ve muhataplarının memnuniyet seviyesi,
- (vi) hizmetlerin içerik, süre, veriliş şekli, yarattığı değer ve maliyet dengesi,

şeklinde sıralanarak değerlendirilmesi ve böyle bir yapılandırma ile sunulması daha uygun olurdu. Bu yapılandırma aynı zamanda bu çalışmayı yürüten ekibin meseleye bakışını, mevcut durumu nasıl gördüğünü ve yapılan çalışmalarda mevcut durumun nasıl tespit edildiğini ortaya koyması bakımından da hayati bir konudur. Fakat Belge'deki bu husustaki açıklamalar yeterli değildir.

daha iyi yargı

İkinci YRS Döneminde Kaydedilen Gelişmeler Hakkında

YRS 2019 Belgesi'nin 12. ila 16. sayfalarında 36. ila 66. maddelerde İkinci YRS Dönemi yani 2015 ila 2019 yılları arasında sağlanan gelişmeler anlatılmaktadır. 2019 belgesi güncelleme olduğuna göre buradaki bilgilerin, 2015 belgesindeki amaç ve hedeflerin gerçekleşmesinin izleme ve değerlendirilmesi amacıyla verilmiş olduğu düşünülmektedir. Ancak bu amaçla verilen bilgilerin bilimsel olarak 2015 yılı Strateji Belgesi'ndeki yapı ve numaralama takip edilerek verilmesi doğru olurdu. Okuyucu özel bir çaba göstermediği ve oldukça zahmetli olan bir karşılaştırma yapmadığı takdirde 2015 belgesindeki amaç ve hedeflerin ne kadar gerçekleştiği, gerçekleşmeyenlerin neden gerçekleşmediği konusunda bir değerlendirme yapması neredeyse imkânsızdır.

Madde 37'de belirtilen askeri mahkemelerin kaldırılmış olması olumlu bir gelişmedir; fakat bu gelişme, 2015 belgesinin amaç veya hedeflerinden birisi değildir.

Madde 39'da sözü edilen İnsan Hakları Tazminat Komisyonu kurulması olumlu bir gelişmedir; fakat bu kurumun bu tarihe kadarki performansı hakkında bilgi olmadığı gibi Anayasa Mahkemesi'ndeki bireysel başvuruların sonradan çıkan bir yasayla bu komisyona aktarılmasını zaruri kılan sebeplere değinilmemiştir. Okuyucu, adil yargılanma hakkı ihlallerin çok yüksek oranda olduğunu, Anayasa Mahkemesi'nin baş edemediğini ve başvuruların komisyona havale edilmesi ile Avrupa İnsan Hakları mahkemesine başvurma yolunun fiilen kapatıldığını düşünmekte haklı olacaktır.

Adliyelerin faaliyet raporları yayınlaması, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının geliştirilmesi olumlu gelişmelerdir. Arabuluculuk ve tahkim gibi tarafların serbest iradesine bağlı konuların zorunlu hale getirilmesi yanlıştır ve bu yöndeki zorlamalar yargı teorisi ile de uyumlu değildir. Kısa vadede çözüm getiriyor gibi görünse de ileride çok daha ciddi sorunlara neden olması olasıdır.

Uyuşmazlıklar mahkemelerin “**malı ve mülkü**” değildir; uyuşmazlık konusu taraflara aittir ve istedikleri gibi tasarruf edebilirler. Mahkemenin görevi ise arzu edildiği sürece uyuşmazlığı adilane bir şekilde çözmektir. Uyuşmazlık konusunu mahkemeye terk edilmiş bir mal imiş gibi görmek, tarafların iddia ve savunmalarını doğrudan ilgilendiren ve iddia ve savunmanın bir parçasını teşkil eden bilirkişilik konusuna mahkemeleri gereğinden fazla sokmak hem ilkesel hem de süreç yönetimi bakımından hatalıdır.

Hâkimleri **hem davacının hem davalının avukatı** imiş gibi görerek **bilirkişi bulma, görevlendirme ve takibi işlerini hâkime yaptırmak**, hepsi özel şahıslar olan bilirkişilik yapanları **gayri resmi hâkim** imiş gibi muamele etmek ve neredeyse hâkim yardımcısı mevkiine getirerek korumak **tarafların iddia ve savunma hakkına açık ve haksız bir müdahale** niteliğindedir. Türkiye’de yargı uygulamalarındaki geleneksel haliyle bilirkişilik, mahkemelerin **yozlaşmasına** neden olan ve kendisi de **oldukça yozlaşmış** olan bir kurumdur. Bilirkişilik kurumunun gittikçe daha sıkı şekilde kurumlaşması, yozlaşmış bu kuruma hem idari olarak hem de yargısal olarak sahip çıkılması bilirkişilikteki bozuşma, yozlaşma ve çürümüşlüğü olduğu gibi yargıya taşımaktadır. “Bilirkişin benim; seni incelerim!” sözlü bir şarkı yazılmasına bile neden olan bilirkişilik konusunda devletin ve mahkemelerin rolü bilirkişilik yapanların sağlam bir sicilini tutmak ve görevini layığıyla yerine getiremeyenler hakkında caydırıcı yaptırım uygulamakla sınırlı olmalıdır.

Tarafların iddia ve savunması bilirkişi görüşü gerektiriyorsa bunu, mahkemelerce kanunla belirlenecek bir disipline tabi olarak taraflar kendileri edinebilmeli ve mahkemeye sunabilmelidir. Bu tür bir davada mahkemeyi ve karşı tarafı bir konuda ikna etmek için düzenlenen raporları yazanlar sanki mahkeme tarafından görevlendirilmiş gibi sorumlu tutulmalı, “tek celse” olacak olan duruşmalara katılmak ve soruları cevaplandırmak zorunda olmalıdırlar.

UYAP yargıya birçok yenilik ve kolaylıklar getirmiştir. Fakat bilgi işlem sistemlerinin bu kadar geliştiği günümüzde UYAP’ın yaptıkları, yapması gerekenlere ve iyi bir bilgi iletişim sisteminin yapabileceklerine göre çok azdır.

Örneğin UYAP, binlerce kişinin ilgilendiği yargılamaları bir ekran üzerinden izleme imkânı vererek aleniyeti çağdaş seviyelere getirmelidir.

Bu gün bilinen birçok site milyonlarca video kaydını aynı anda ve canlı olarak milyonlarca kişiye iletebilmektedir.

UYAP, hâkimleri insani olarak avukatların ve tarafların yüzüne bakarak girdiği insani hesapverirlik durumundan kurtarmanın vasıtası olmamalıdır. Vatandaş, dilekçesi hakkında bir bilgisayardan görülebilen değil bir hâkim tarafından açıklanan bir kararla muhatap olmalıdır.

Öte yandan hâkimlerin performans değerlendirmesi ve benzeri işlemlerde UYAP'ın sağladığı saniyelik kayıt etme imkânlarından yararlanılmalıdır. Bunun için performans yönetim sistemleri geliştirilmelidir.

UYAP aynı zamanda adliyelerin dışında görev yapan 10 binlerce hukuk uygulamacısını doğrudan ilgilendirmektedir. UYAP, bu sektörlerin ihtiyaçlarına uygun olarak uygulamalar ve yazılımlar geliştirilmesine ve UYAP'la entegre olmasına imkân vermeli, rehberlik etmeli; teşvik etmeli ve onlardan yararlanmalıdır.

UYAP aynı zamanda ülkemizde hukuk alanında bir yapay zekâ oluşturulmasına ve elde olan işlerin daha verimli ve kaliteli olarak yapılabilmesi için çözümler üretilmesine katılmalıdır.

daha iyi yargı

Amaçlar ve Faaliyetler Hakkında Değerlendirme

Amaç 1: Hak ve Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesi

1. No'lu “Hak ve Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesi” amacı altında: (1) standartları yükseltecek mevzuat değişikliği yapılacağı; (2) sivil toplum örgütleriyle uluslararası gözlem raporları dikkate alınarak AYM ve AİHM kararlarında belirlenen ihlalleri gidermeye yönelik yeni bir insan hakları eylem planı hazırlanacağı ve uygulanacağı; (3) insan hakları ile ilgili başta tutuklama kararlarının gerekçelendirilmesi için eğitim çalışmaları yapılacağı, (4) AYM ve AİHM kararlarına uyarlığın meslekte ilerleme için denetimlerde gözetileceği belirtilmiştir.

Yargı'nın varlık sebeplerinden ön önemlisi hak ve özgürlükleri korumaktır. Temel hak ve **özgürlüklerin yargı kararları ile ihlal edilmesi ve zedelenmesi** bir hukuk devletinde kabul edilebilecek bir aksama değildir. Öte yandan kişilerin hak ve özgürlüklerinin, özellikle fikir ve ifade özgürlüğünün korunması, demokrasinin en önemli şartlarından biridir. Bu çerçevede çoğulcu medyanın varlığı ve özgürce faaliyet gösterir olması temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmediğinin, ihlal edilir ise kimin tarafından nasıl, ne zaman nerede ihlal edildiğinin görülmesini sağlayarak temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olacaktır. Bu sebeple çoğulcu medya demokrasilerin 4. gücü olarak kabul edilir.

Yapılacağı belirtilen farkındalık eğitimleri ve performans puanlaması, yargı organlarının ve unsurlarının aldıkları veya almadıkları kararlar veya yaptıkları veya yaptırdıkları, yapılmasına engel olmadıkları, onay verdikleri işlemler vasıtasıyla gerçekleşen hak ihlallerini önlemeye yeterli değildir.

Örneğin; susma hakkına sahip bir sanatçının bir gösteride oynamak için gittiği bir yerde hakkında bir şikâyet olduğu ve ifade vermesi gerektiği için günün bir saatinde karakola götürülmesi, mesai saati başladığında savcıya götürülmesi ve sonra serbest bırakılması bir performans veya disiplin meselesi – sorunu değildir. Ancak bu tutum o kişinin bir gece boyunca özgürlüğünü kısıtlar, kişiyi işini gücünü yapmaktan alı koyar; yaşadığı sıkıntı ve manevi zorluklar da cabasıdır.

İngiltere’de gazete haberine konu olan çok basit bir olayı örnek alalım: Yazar Elif Şafak’ın bir kitabı hakkında soruşturma yapmak isteyen bir savcı, bir polis memurunu yayınevine göndererek kitap nüshaları getirmesini istediğinde önemli bir durum yokmuş gibi görünür. Fakat fikir ve ifade özgürlüğünün olduğu, basın özgürlüğünün olduğu medeni bir ülkede polis, korku salacağını bildiği halde medya kuruluşuna gidip boy gösteremez. Soruşturma yapıp suç konusu varsa dava açacak olan savcı bu kitabı parasını verip kitabevinden alamaz mı?

Başka bir örnek de ülkemizin en değerli bilim adamlarından birisi olan bir hukuk fakültesi dekanına yapılan muameledir. Asla kaçmayacağı başından bilinen, bir iki satır yazı yazılsa derhal davete icabet edecek olan bu bilim adamının evine şafak vakti polis göndermek, yargı görevlisi görevini yaptığı, durumda disiplin ve performans sorunu söz konusu olmadığı halde temel hak ve özgürlüklerin ciddi şekilde ihlal edildiği örneklerdir.

Bu noktada belirtilmesi gereken bir husus da **savcıların kolluğa ifade alma görev ve yetkisi vermeleri**, arkasından kendilerinin de ifade almalarıdır. Adli olarak soruşturmaya yardımcı olmak ve delilleri toplamak ile sınırlı görevleri olan **kolluğa şüphelinin ifadesini alma yetkisi verilemez**. Bu durumun emniyet güçlerinin vatandaşlar nezdindeki itibarını ne kadar bozduğunu, vatandaşın karakola gitmekten çok çekinmesinin sebebi olduğunu herkes bilirken adli makamların bilmiyor olması düşünülemez. Bu uygulama devam edecek ve vatandaş karakolda ifade verecek ise o zaman bütün karakollarda bir savcının bulunması ve hak ve özgürlükleri koruması sağlanmalıdır.

Yargı unsurlarının temel hak ve özgürlükleri ihlal etmelerinin önlenmesi için Belge’de belirtilenlere ilaveten özellikle **cumhuriyet savcılarının yetkilerini nasıl kullanacakları en ince ayrıntısına kadar düzenlenmeli**, kişilerin hak ve özgürlüklerini **zerre dahi sınırlandırabilen tüm işlem ve kararları** bu hususta özel olarak geliştirilmiş **mahkemelerden karar almasına tabi** olmalıdır.

Diğer bir husus da sulh ceza hâkimlikleri hakkındadır. Her ne kadar sulh ceza hâkimleri hak ve özgürlükleri koruma gayesi ile getirilmiş ise de özellikle tek kerede yapılıp bitmiş olan hakaret gibi suçlarda vermiş oldukları tutuklama kararları ülkede kişisel özgürlüklerin iki mahkeme dışındaki kişilerin iki dudağı arasında olduğu gibi bir izlenim oluşturmuştur. Bu izlenimin oluşmasında sulh ceza hâkimlerinin kararlarına karşı itirazların diğer bir sulh ceza hâkimince karara bağlanıyor, itirazın ilgili konunun uzmanı olan görevli mahkemece karara bağlanmıyor olması da etkili olmaktadır. Muhtemelen en önemli sebebi ise sulh ceza hâkimlerini görevlendiren HSK'nın üyelerinin yürütme ile yasamadaki siyasi partiler tarafından atanmış olmasıdır. Bu durum kamuoyunda siyasilerin yargıyı istedikleri gibi düzenledikleri ve istedikleri kişileri tutuklatıp hapse atabilecekleri yönünde bir endişenin doğmasına ve yerleşmesine neden olmuştur.

Bu hususta delil ve sorgu mahkemeleri oluşturulması, savcıların şüphelileri mektupla davet etme dışındaki tüm özgürlük kısıtlayıcı işlemlerinin bu mahkemenin kararına tabi olması ve kararlarına karşı bir üst mahkemede itiraz edilebilir olması sağlanmalıdır. Ayrıca son zamanlarda kamuoyunda endişelere neden olan şüpheliyi akşamdan veya şafak ile odasından alma, havaalanından alma ve benzeri uygulamalarda şüphelinin en kısa zamanda yargı önüne çıkarılması ve serbest kalması sağlanmalıdır.

Amaç 2: Yargı Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Şeffaflığının Geliştirilmesi

Strateji Belgesi; yargı bağımsızlığının evrensel ölçütleri olduğunu kabul ettiği halde diğer yandan bu konuda ülkelerin tercihinin belirleyici olduğunu, bu konuda tayin edici olanın aynı zamanda ülkelerin tarihsel tecrübeleri ve gelenekleri olduğunu belirterek hali hazırdaki evrensel ilkelerle çelişen durumu olduğu gibi savunmaktadır.

Sözü edilen tarihsel tecrübe bağlamında Strateji Belgesi'nde sadece 2017'deki Anayasa değişikliğinin hemen öncesindeki; 2010'daki Anayasa değişikliği gereğince hâkimler ve savcılar tarafından HSK'na iki kez üye seçilmiş olmasının hâkim ve savcılar ile kamuoyu tarafından, yargıda çalışma barışını olumsuz etkilediği ve siyasi polarizasyona neden olduğu şeklinde değerlendirildiği belirtilmektedir. Bu sonuca uygulanan seçim yönteminin neden olmuş olduğundan, o tarihte yargıda ciddi bir siyasileşmenin zaten mevcut olduğundan, dolayısıyla bu sonucun oluşmasına daha çok etkisi olan hususlardan söz edilmemektedir. Yargı unsurlarının yargı kurullarına üye seçebilmesi, AB bünyesinde genel kabul gören bir gerekliliktir. Öte yandan modern yönetim sistemlerinde yönetim kademesinde diğer çalışanların temsil edilmesi, sağlıklı yönetim kararları alınmasında ve kurumların verimliliğinin sağlanmasında kritik bir unsurdur.

HSK'nın bazı disiplin kararlarına itiraz yolu getirileceğini belirten Strateji Belgesi; bu hususta 1977 yılında yapılan değişiklikle HSK (YHK) kararlarına karşı dava yolunun kapatılması hakkında Anayasa Mahkemesinin *“devletin cumhuriyet niteliğine, hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkelerine aykırı”* bularak iptal kararı vermiş olduğunu, bu anayasaya aykırı düzenlemeyi askeri cuntanın 1981'de kanuna ve 1982'de Anayasa'ya sokmuş olduğunu ve böylelikle **“HSK kararlarına karşı yasal denetim yolunun kapatılmış olduğu”** gerçeğini tarihsel bir kötü tecrübe olarak görmemektedir.

Tersine 2017'deki Anayasa değişikliğiyle üyelerinin yürütme ve yasama - siyasi partiler- tarafından seçilmesini HSK'nın demokratik meşruiyetinin güçlendirilmesi olarak takdim eden Strateji Belgesi, *“2017 Anayasa değişikliğiyle ‘bağımsızlık’ ve ‘tarafsızlık’ ilkelerine dayandırılmıştır.”* şeklindeki siyasi retoriği benimsemekte; HSK'nın mevcut yapısında bir sorun görmemektedir.

Bu retoriğin benimsenmesi siyasi bir politika belgesi için elbette bir sorun değildir; bu nedenle Strateji Belgesi Derneğimiz tarafından daha çok bir politika belgesi olarak değerlendirilmektedir.

Strateji Belgesi'nin **sağlıklı bir “yargı bağımsızlığı” fikri üzerine inşa edilmemiş olduğu** *“Yargı bağımsızlığının sağlanmasının birçok temel enstrümanı bulunmaktadır. Bunların tümü esasında hâkim ve savcılarının güçlendirilmesine hizmet etmektedir.”* denilmiş olmasından dahi anlaşılabilir.

Çünkü Belge', en temelinde yer alması gereken yargı bağımsızlığının en önemli yönü - **“bağımsız işlev gösterebilme”** yönünü hepten ihmal etmekte; yargının yürütme görevlileri hakkında **üstleri izin vermediği sürece işlevini gösteremediğini**, yürütmenin unsurları Adalet Bakanı ve müsteşarı olmaksızın yargı üst organı HSK'nın dahi işleyemeyeceğini görmemektedir.

Belge, yargı bağımsızlığını hâkim ve savcılarının güçlendirilmesinden ibaret görmekte; bu konuda ise sadece sınırlı ilerleme vaat etmektedir. *“Hâkim ve savcılarının mesleki açıdan güçlendirilmesine yönelik hedefler öngörülmüştür.”* denilen Strateji Belgesinde bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını güçlendirmek için vaat edilenleri bile söz konusu yargı unsurlarının bağımsız ve tarafsız olamayacaklarını ikrar ettiği gibi bu yönde yeni ve kayda değer bir husus içermemektedir.

Belge'deki en heyecan verici husus; Hedef 2.1(a)'daki bir kısım hâkimlere coğrafi teminat verileceğine ilişkin faaliyet önerisidir. HSK'nın tayin kararlarına karşı yargı yolu açılmadığı takdirde bu teminat bir hüküm ifade etmeyecek, kurumsal bir güven oluşturmayacaktır.

Başka bir deyişle bu teminatın getirilmesi aynı zamanda HSK kararlarına karşı yargı yoluna başvurma imkânı getirilmesi ile anlam ifade edecektir.

Hedef 2.1'deki faaliyetler arasında hâkim ve savcılık mesleklerine girişteki **mülakat** sınavının **geniş temsile dayalı bir heyet** tarafından yapılacağı belirtilmektedir. Bu önemli mesleklere girişte kişilerin mesleki ve genel bilgi seviyelerini ölçen yazılı sınavlarla yetinilmemesi, mülakat da yapılması uygun ve gereklidir.

Kamuoyu mülakat sınavından değil yapılış şeklinden şikâyetçidir.

Kamuoyuna yansıyan birkaç olay ve özellikle yazılı sınavda çok yüksek puan alıp da mülakatta elenen birçok kimsenin mülakatın tarafsız olmadığı, mülakat komisyonunda yer alan veya nüfuzu olanların adayları kayırdığı düşüncesinde olması doğaldır. Öte yandan bu sınavın hangi temel ilkelere göre yapıldığı, hangi soruların ne amaçla sorulduğu ve verilen cevapların neye göre değerlendirildiği belli değildir. Başlangıçta kayda alınan mülakatlar kaydedilmemekte ve FETÖ'nün etkin olduğu zamanlarda kendi üyelerini kayırmak için kullanıldığı genel kabul gören bu kayıtsızlık ve dolayısıyla hesapvermezlik yöntemi halen devam etmektedir. Kamuoyu, FETÖ'nün yargıdan temizlenmesinden sonra mülakatlarda iktidarın tercihleri yönünde kararlar verildiği endişesini güçlü bir şekilde taşımaktadır. Kamuoyunda genel olarak bilindiği üzere mülakat sınavına girecek adayların nüfuz sahibi politikacılar bulma çabası içinde olmaları da bu sınavın güvenilirliğini yitirmesi için yeterlidir.

İktidar partisinin itimadına mazhar olunması bu mesleklere atanmak için yeterli ve gerekli olarak görülemez. Bir kişinin bu mesleklere atanmasına engel olan bir geçmişi varsa bunu araştırıp çıkarmak devletin güvenlik ve istihbarat birimlerinin görevidir. Mülakatlar en son aşamada güvenlik testi ve istihbarat doğrulaması işlevi gösteremez. Kaldı ki mülakat sınavları ve sonucunda verilen kararlar demokratik yönetimin temel şartı olan şeffaflık ve hesapverirlik unsurlarını yerine getirmemektedir.

Mülakatların esas işlevi, yeterli bilgiye sahip oldukları yazılı sınavla ortaya çıkanların yetkinliklerinin karşılıklı görüşmede ortaya çıkarılması içindir. Mülakatlar, temel olarak yazılı sınavda sorulamayan ancak sözlü görüşme ile ortaya çıkarılması mümkün olabilen, psikolojik testlerle desteklendiğinde nispeten daha isabetli sonuçlar ortaya çıkaran mini test niteliğindedir ve kişinin muhakeme yeteneği, kişisel tavır, duruş ve yaklaşımı, bilgiyi edinme, derleme, değerlendirme ve kullanma, soruları belirleme ve çözme yetkinliği değerlendirilir.

Dolayısıyla mülakatların yapılandırılması, sorulacak veya görüşülecek konuların bu ana hususlara göre ayrılması, görüşmelerin mutlaka kayıt altına alınarak gerektiğinde itiraz ve dava yollarının imkânlı hale getirilmesi ve kişilerin yatkınlık ve yetkinlik alanlarını belirlemede epey ilerlemiş olan psikolojik testlerle desteklenmesi sağlanmalıdır.

Ayrıca Hedef 2'de mesleğe girişteki mülakat sınavını daha **geniş temsilli bir heyetin** yapacağı, hâkim ve savcıların atama ve nakil mevzuatının yeniden düzenleneceği, sistemin makul ve öngörülebilir bir takvime bağlanacağı, atama, nakil ve terfi sisteminin nesnel, liyakate dayalı ve performansı esas alarak yeniden yapılandırılacağı, geliştirileceği, **bir kısım** kıdemdeki hâkim ve savcılar için **coğrafi teminat** getirileceği, belirli görevler için asgari kıdem şartlarının yeniden belirleneceği, Adalet Bakanı'nın geçici görevlendirebilme yetkisinin kaldırılacağı, etik ilkelerin belirlenmesi, uygulamaların izlenmesi, hizmet öncesi ve içi eğitimler verilmesi yoluyla **Yargı etiğinin** güçlendirileceği, disiplin prosedürünün yeniden yapılandırılacağı, adli ve idari yargıda **faaliyet raporlarının** kapsamının genişletileceği, rapor değerlendirme sistemi oluşturulacağı, raporların analiz edilerek **performans artırıcı önlemler** alınacağı, merkezî ve yerel basın bültenleri ile raporların bilinirliğinin artırılacağı, **mevzuat önerileri hazırlanma sürecine paydaşların dâhil edileceği**, kamuoyuyla düzenleyici etki analizi raporları paylaşılacağı, **yargıda katılımçılık ve müzakere kültürünün geliştirileceği**, ilgili kurum, kuruluş, sivil toplum, akademik ve çeşitli sosyal çevrelerin süreçlere katılımının sağlanacağı belirtilmektedir.

Tüm hâkimlere coğrafi teminat ve kürsü teminatı verilmeli; bir hâkimin hangi adliyede, hangi mahkemede ne kadar süre ile görev yapacağını hâkimin kendisi gibi kamuoyu da başından bilmelidir. **Her davanın, açıldığı anda görevde bulunan hâkim tarafından karara bağlanması da sağlanmalıdır.** Bir hâkimin performansı, baktığı dosya sayısına, verdiği karara göre değil; örneğin önüne gelen başvuru hakkında ne kadar kısa sürede ve **ne kadar kaliteli karar** verdiği göre değerlendirilmelidir.

Hâkimlik mesleğine kabul konusundaki yazılı sınavlar ve sözlü mülakatlar, sonuçta liyakat sahibi olanların seçildiği, hiçbir sebeple ayrımcılığın veya kayırmanın olmadığı inancının hiçbir şüpheye mahal vermeyecek şekilde yerleştiği biçimde tasarlanmalı, şeffaf ve yargısal denetime elverişli şekilde yapılmalı ve denetlenmelidir.

Hâkimlere ve ilgililerine; hâkim atama, görev yeri belirleme, görevden alma, tayin ve ilerletme ve benzeri konulardaki HSK ve Adalet Komisyonunun kararlarına karşı bu konuda özel olarak oluşturulacak bir mahkeme nezdinde dava açma imkanı sağlanmalıdır.

Hedef 2.3'te "Yargı etiği güçlendirilecektir." denilmektedir. Etik, eğer gerçekleştirilebilecek ise elbette güzel bir şeydir. Çünkü **etik, toplumsal ahlakın bilimidir**; ahlak ise bize neyi yapmanın doğru neyi yapmanın yanlış olacağını söyler. Yapılması ve yapılmaması gereken hususlar bazen pozitif kurallar haline getirilir. Ahlak o zaman da devreye girer ve pozitif kuralların uygulanıp uygulanmayacağını ve nasıl uygulanacağını bize söyler. Etik kurallar düzgün ve erdemli davranışta bulunmayı öngörür; ancak uygun bir **yaptırım olmadığı takdirde** davranışlar kişinin kendi içinde neyi arzu ettiğine bağlıdır ve genellikle kişisel ego ve ihtiyaçlar evrensel etik değerlere ve kurallara üstün gelirler.

Yargının şeffaf ve hesapverir olmadığı, HSK'nın yargı unsurları hakkında verdiği veya yargı unsurlarının kendi meslektaşları hakkında verdiği kararlara karşı yasal başvuru imkânının bulunmadığı, yani yargısal denetiminin olmadığı yerde yargı etiğinden bahsedilmesi kamuoyunda yargının ve belgenin ciddiye alınmasını önleyici mahiyettedir.

Bu nedenlerle yargı etiğini güçlendirebilmek için etik kuralları oluşturup yayınlarken uyarısızlıkların yaptırımlarını da belirlemek suretiyle bu kuralların icra edilmesi sağlanmalıdır.

Amaç 3: İnsan Kaynaklarının Nitelik ve Niceliğinin Artırılması

Strateji Belgesinde yargının **insan kaynaklarının nitelik ve niceliğinin artırılması** için (1) yeni bir model oluşturularak hukuk eğitiminin niteliğinin artırılacağı, (2) hukuk mesleklerine giriş için bir sınav getirileceği, başarılı olanların hâkim, savcı ve noter yardımcısı sınavlarına girebileceği, (3) hâkim ve savcı yardımcılarının adalet hizmetine katılacağı, hâkim ve savcı olabilmek için yardımcılarının ayrıca sınava girecekleri, (4) meslek öncesi ve içi eğitimin geliştirileceği, sürekli ve zorunlu olacağı, yurt dışında yabancı dil öğrenimi gören ve lisansüstü eğitim alan hâkim ve savcı sayısının artırılacağı, (5) yargı çalışanlarının eğitiminin artırılacağı, (6) adalet meslek yükseköğretim kurumlarının eğitim programının çeşitlendirileceği, mezunlarına öncelik tanınacağı, (7) hâkim, savcı ve çalışan sayısının fiili iş yüküyle orantılı olarak artırılacağı belirtilmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; yargılamalarda nitelik – başka bir deyişle iş yapış süreçlerinin ve hizmetin niteliği ve kalitesi - geliştirilmeden insan kaynaklarının niteliğini geliştirmek mümkün değildir. Bu konu basit bir yönetim meselesidir. Nitelikli insan kaynağı nitelikli işler yapmak için edinilebilir.

Yapılan işler niteliksiz ise insan kaynakları ne kadar nitelikli olsa bile hızla bozulur ve yaptığı işin nitelik seviyesine uyar. Yapılan işlerin niteliğinin artırılması, bu niteliğe uygun hizmet verilmesi için sabırlı ve disiplinli olunması, insan kaynaklarının niteliğinin artırılması için yeterlidir ve bu bir ön şarttır.

Bu nedenle önce yargının yaptığı işlerin hizmet verme usullerinin çağdaşları ile kıyaslanabilecek nitelikli seviyelere getirilmesine odaklanılmalıdır. Bu hususta uyumsuzluk çözümünde dürüstlük ilkesinin vakıa ve delillerin tam ve doğru olarak ifşa edilmesi suretiyle hayata geçirilmesi, yargılamalarda iş yükünün insan kaynakları arasında dengeli olarak dağıtılması ve davaları tarafların, avukatlar ve savcıların tekemmül etmiş olarak hazırlamasının zorunlu kılınmasından sonra nitelik artırımında başarılı olunabilir. Bunun için işlerin niteliği artırılırken ona paralel olarak insan kaynaklarının niteliğinin artırılmasına odaklanılmalıdır. İnsan kaynaklarının niceliksel artışına bundan sonra önem verilmelidir. Bilinmelidir ki verimli çalışmanın olmadığı yerde niceliksel insan kaynağı artışı karmaşa ve komplikasyonları artırır, verimliliği aşağı çeker ve sorunları büyütür. Bu hususta davalarda % 98 oranında sulh etme başarısı gösteren Birleşik Krallık deneyiminden yararlanılmalı; daha fazla hâkim ve bütçe ile % 38 civarında sulh sağlayan Almanya tecrübesi ile arasındaki farklılıktan Türkiye için yararlı olacak dersler çıkarılmalıdır.

Hedef 3.2'de hukuk mesleklerine giriş sınavı hukuk eğitiminin içinde bulunduğu durumda en hızlı olarak alınabilecek ve sürdürülebilecek kalite artırıcı tedbir olarak görülmektedir. Fakat bu sınav aynı zamanda hukuk fakültelerinde verilen eğitimin ve fakülte bitirme diploması almak için yapılan sınavların yetersiz ve güvenilmez olduğunu da göstermektedir. Orta ve yüksek öğretime geçmek için girilen sınavlardan sonra mesleklere giriş için de sınav getirilmesi, gencecik insanların bütün geleceklerinin bir iki saatlik bir sınavda verecekleri cevaplara bağlanması anlamına gelmekte; salt bu sınavlar nedeniyle gencecik yaşlarda umut vaat eden çocuklarımız yabancı ülkelere akmaktadır.

Türkiye, eğitim kurumlarında verilen eğitime, eğitimler süresince yapılan sınavlara ve sonuçlarına tereddütsüz itibar edilecek bir sistemi bir an önce kurmak zorundadır. Bunun için eğitim dönemleri içinde merkezi sınav usulleri getirmek suretiyle çok daha medeni ve eğitimin kalitesini yükselten çözümler bulunabilir. Zaten YÖK'ün onayına tabi olan hukuk derslerinde sınavların, bütün öğrenim dönemi süresince tam merkezi olarak yapılması farklı ve bazı hallerde öğretim üyesi kısıtları içinde eğitim veren fakültelerden mezun olanlar arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırabilir; böylece fakültelerde verilen eğitimin kalitesini yükseltebilir.

Hukuk mesleklerine giriş sınavı getirilmesi, hali hazırda hukuk fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencileri de kapsamı durumunda kazanılmış hakları ihlal etmeyeceği şekilde tasarlanmalı; mevcut hukuk fakültesi öğrencileri mağdur edilmemelidir. Bu durum dikkate alınarak hukuk mesleğine giriş sınavı yerine fakültelerdeki ders geçme sınavlarının – en azından temel dersler bakımından - merkezi olarak yapılması düşünülmeli; eğitim vermekte başarısız olan devlet, başarısızlığının faturasını gencecik çocuklarımıza kesmemelidir.

Bununla birlikte hâkim, savcı ve noter yardımcılıklarına ve avukatlık stajına başlamak için sınav yapılması; bu sınavda başarılı olanların - eğitim durumlarına uygun bir ücret verilmek kaydıyla - sembolik değil, formalite gereği değil tam yetkin oluncaya ve yeterli hayat tecrübesi ve olgunluğu kazanıncaya kadar çalıştıktan sonra bu mesleklere giriş sınavlarına girmeleri arzu edilen nitelik artırma amacına uygun olacaktır. Fakat nitelik artırmak için mesleğin değişik aşamalarında sınav sistemi fikri kabul edildiği takdirde bu sınavların sadece mesleğe giriş aşamasında yapılması ile **yetinilmemeli** meslekte anlamlı ilerlemeler olan **her aşamada sınav yapılmalıdır**. Meslekte üst seviyelere geçişler, sınava girilmesinin, sınavın geçilmesi için gösterilen çabaların ve o tarihe kadar gösterilen yüksek mesleki performansın getirdiği ilave maliyetlerin fazlasıyla karşılanacağı şekilde fayda sağlamalıdır. Bu da zorunlu olarak hukuk mesleklerinde; insan kaynaklarının yetkinlik ve kapasitesinin yapılacak işlerin gerekleri ile uyumlaştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Halihazırda mahkemelerin görevleri belirlenirken hukuk işlerinin gerekleri ile insan kaynaklarının yetkinliklerinin buluşturulması amaçlanmaktadır. Hâkimlerimiz çalışma süresine ve başarıya göre kıdem almakta; daha kıdemli olanlara daha zor, ağır ve nitelikli işler verilmektedir. Benzer bir kariyer planı, savcılar, avukatlar ve noterler için de yapılmalıdır. Avukatlık mesleğinin de avukatların hızlı gelişimini sağlayacak, kıdemli olanlardan daha genç olanlara bilgi ve tecrübe aktarımını hızlandıracak ve kurumlaştıracak, mesleğe yeni başlayan ve başkalarının yanında çalışan avukatların özlük ve mesleki haklarını kurumsal olarak koruyarak geliştirecek ve aynı zamanda topluma en iyi hizmeti sağlayacak şekilde bir kariyer planına kavuşturulması gereklidir.

Hukuk mesleklerinde kariyer planları birbirine paralel ve uyumlu olmalı, toplumun ihtiyacına göre meslekler arasında kolay geçiş olmalıdır.

Hukuk meslekleri ve özellikle avukatlık mesleğinde kariyer planlamasına yönelik olarak, planlamaların topluma faydası ve genel kültürle uyumu konusunda dünyada değişik ülkelerde güzel örnekler mevcuttur. En başında Türkiye'nin zengin geçmişinde yer alan Ahilik kültürü kariyer planlaması için insan doğasına uyarlı ve sağlam bir sistem sunmaktadır.

Ayrıca Birleşik Krallık'ta ve Japonya'da uygulanan ayrı duruşma avukatlığı sistemi de o ülkelerdeki yargılamaların en üst ilkelere uygun ve yüksek kalitede olmasını sağlamakta; böyle olduğu için de mahkemeye giden uyuşmazlık sayısını azalttığı gibi, açılan davalarda sulh olma oranlarını yukarıya taşımaktadır. Türkiye'nin de benzer bir sisteme doğru ilerlemesi gereklidir. Örneğin; Sulh, Asliye, Ağır Ceza veya Ticaret, İstinaf ve Yargıtay nezdinde görülen işler bir ayrıma tutulup; buna uygun olarak avukatlık kıdemi ve uzmanlaşması planlanabilir.

Amaç 4 : Performans ve Verimliliğin Artırılması

“Uzun süren ve tekrar eden bilirkişi incelemeleri rasyonel bir görüntü arz etmemektedir. [...] yeni bilirkişilik sisteminin, **uygulamada görülen aksaklıkların** giderilmesi suretiyle tüm yönleriyle bu dönemde hayata geçirilmesi öngörülmektedir.” denilmiş olması stratejinin kök sebep analizinden yoksun olması nedeniyledir.

Bilirkişi incelemeleri neden uzun sürmekte ve tekrar etmektedir? Herkesçe bilinen cevaplar şunlardan ibarettir: mahkemelerin bulduğu bilirkişiler gerçekte konularında uzman ve bilirkişi değillerdir. Bilirkişi bulmak zordur ve bu arayışlar için uzun süre harcanmaktadır. Bilirkişi bulunduğu yapacağı iş anlatılmamakta; bilirkişiler yapmamaları gereken dosyanın özetlenmesi, verilecek karar hakkında tavsiye vermek gibi hususlarla işgal etmekte ve neredeyse hâkimin yerine geçmektedirler. Bilirkişilerin çalışmaları disiplinsizdir, raporları denetime elverişli ve çoğunlukla yeterli değildir. Bir bilirkişi raporunun her iki tarafı ve ilaveten hâkimi de tatmin eder olması mümkün değildir.

Daha da çoğaltılabilecek bu hususları çözümlenmenin yolu ne olabilir? Bilirkişileri hâlihazırda olduğu gibi kullanmanın bu sorunlara neden olacağı ve ne yapılsa da sorunların düzeltilemeyeceği açıktır. O halde bilirkişilik sorununun kök sebebi onların kullanılma şeklidir.

“Bu sorunları ortadan kaldıracak yöntem ne olabilir? “Bu görevi tarafların avukatlarına veya taraflara versek, mümkünse iki taraf bir araya gelerek bilirkişi bulsalar, her iki taraf da kendi iddiası için yapılması gerekenleri belirleyerek bilirkişilere sorsa, cevaplarını tatmin oluncaya kadar sorgulasalar, bu şekilde alınan raporlar mahkemeye sunulsa, duruşmada hâkim önünde tartışılmalı ve hâkim bunlar hakkındaki kanaatini karara geçirirse bu sorunlar çözülmez mi?” gibi soruların sorulması bu sorunun çözümünü yanında getirecektir.

Bu yetkilerin avukatlara ve taraflara bırakılmasında endişe konusu olabilecek hususların hepsi basit düzenlemelerle çözülebilir. Örneğin; kimin bilirkişi olabileceği hususunda tereddüt olursa bilirkişi adayının uzmanlık bilgileri mahkemeye sunularak mahkeme onayı aranabilir, bu bilgiler bilirkişilik yapanların sicillerinin tutulması suretiyle uzman kişilerin listesi etkili bir şekilde oluşturulabilir. Bilirkişilere taraflar veya avukatlar yemin veremezler denir ise bilirkişilik yapanın yemin metnini raporun en başına yazarak noter, avukat veya mahkeme önünde yemin etmesi sağlanabilir. Bilirkişiye sorulacak hususlar hakkında tereddüt olursa bunlar hakkında mahkeme gerekli kabul veya ret kararı verebilir.

Bilirkişi görüşlerini **tarafklar edindiği ve mahkemeye sunduğu takdirde**, delil toplanmasına ilişkin yetkiler de avukatlara verildiğinde davaların tek celsede bitirilmesi mümkün hale gelecektir. Böylece son zamanlarda ilk derece mahkemelerinde ortalama **4 - 5 yıl süren**, tarafların ortalama 15 kere lüzumsuz yere adliyeye gittiği ve zamanın israf edildiği davaları ortalama **50 ila 100 gün içerisinde** tek celsede ve makul maliyetle çözmek mümkündür.

Belgede sözü edilen, bir kısmının hayata geçirildiği söylenen ve yerel hale getirilmesi için çalışılacağı belirtilen “**yargıda zaman yönetimi**”, “**hedef süreler**” ve “**performans**” gibi modern yöntemlerin gerçek manasıyla uygulanmasına ancak bundan sonra sıra gelebilecektir. Başka bir deyişle **tek celse** sisteminin hayata geçirilmesi için yapılması gerekenler tam olarak yapıp **mükemmel işleyen bir süreç tasarımı** sağlanmadığı ve yargılamalardaki iş yükü insan kaynakları arasında **makul ve orantılı olarak paylaştırılmadığı** sürece zaman yönetimi, hedef süre ve performans yönetimi gibi kavramların içi boş kalacak, bu kavramlar “süslü” yaftası yiyecektir.

Kanaatimizce performans ve verimliliğin artırılması amacının gerçekleşmesi için; mahkemelere yapılacak başvurularda **vakıaların ve delillerin tam ve doğru ifşa** mekanizması vasıtasıyla dürüstçe açıklanması, toplanması gereken delillerin en hızlı şekilde toplanması, **bilirkişi görüşlerinin taraflarca** müştereken, mutabık olamazlarsa münferiden ve mahkemenin belirlediği standartlarda olmak üzere **en kısa zamanda alınması ve dosyaların tekemmül etmiş halde** iken duruşmaya başlanması ve duruşmanın **tek celsede bitirilmesini** gerçekleştirmeye odaklanmalıdır.

Belgede bu amaç başlığı altında sayılan hususlar yukarıda belirtilenlerin gerçekleşmesinden sonraki aşamaya bırakılmalıdır. Zira bu birinci hedef gerçekleştiğinde aslında sorun olarak kendini gösteren veya takdim eden hususların sorun olmadığı, başka şeyler yanlış olduğu için sorun olarak görüldüğü ortaya çıkacak ve muhtemelen çoğundan vazgeçilecektir.

Örneğin; hedef süreleri aşan yargılamaların takibi, sebeplerinin belirlenmesi ve tedbirlerin alınması elbette yararlıdır. Ancak hedef sürelerin yargılama kalitesini etkilememesi ve temel yargılama ilkelerini ihlal etmeye sebep olmaması gerekir.

Bilgi ve belge toplanmasındaki gecikmeler, yargılamaların bilirkişilikten sonraki en önemli kalite ve gecikme sorunudur. Bunun yukarıda belirtildiği üzere bütün bir resmin bir unsuru olarak ele alınması ve iyileştirilmesi gerekir.

Hâkimlerin sadece hukuk disiplinlerinde değil ihtisas mahkemelerinin hizmet verdiği sektörler ve hukuk dışı disiplinler konusunda da uzmanlaşmaları sağlanmalı: örneğin patent, deniz, enerji gibi alanlarda görev yapacak hâkimlerin ilgili bilim alanlarında da uzmanlık sahibi olmaları şartı aranmalıdır. Böylelikle hukuk mesleklerine, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, hukuk eğitimine ilaveten en az bir pozitif bilim dalında en az lisans eğitimi almış olanların girebileceği bir sistemin temelleri şimdiden atılmalıdır. Böyle bir düzen kuruluncaya kadar ise mevcut hukukçuların ihtisas konularında yoğunlaştırılmış eğitim almaları ve sadece hukuku değil, hukuku uygulayacakları bilim dallarında da uzman seviyesinde bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Böyle bir eğitim, mahkemelerin yerli yersiz bilirkişiye başvurma ihtiyacını da azaltacaktır.

Yargı kararları arasında tutarlılık ve yeknesaklığın sağlanması, kestirilebilirlik ve öngörülebilirlik sağlayarak hem hesapverirliği geliştirir hem de adalet inancını geliştirir. Bunlara ilaveten, mahkemelere gelen uyuşmazlık sayısını azaltır. Yargıtay'ın altından kalkamadığı temyiz yükünü hafifletmek üzere getirilen istinaf sisteminin yargı kararları arasında çelişkileri artırdığı, yeknesaklığı azalttığı dikkate alınmalı, istinaf kararlarının temyiz ve içtihatlar yoluyla kendiliğinden denetlenmesinin sağlanmasıyla yetinilmemeli, sıkı ve etkili bir gözlem ve değerlendirme mekanizması kurularak içtihat uyumluluğu sağlanmalıdır.

Tebliğat konusunda daha pratik bir yöntem geliştirilmeli; gelişmiş ülkelerdeki sistemlerden örnek alınmalıdır. Bir yargılamada bir kere usulüne uygun olarak tebliğat yapılan tarafa nihai karardan başka tebliğat yapılmamalıdır. Türkiye'de toplumun dijitalleşme seviyesinin nispeten düşük olduğu dikkate alınarak elektronik tebliğat sisteminin zorunlu olmasından kaçınılmalıdır. Elektronik tebliğat tedrici olarak ve profesyonel idareye sahip olması gereken kurum ve kişilerden başlatılmalı ve sorun çıkarmayacağından emin olunduktan sonra her kesime yayılmalıdır. İlk başlarda mevcut posta tebliğatına ilave ve kolaylaştırıcı – gelecek olan tebliğatı önceden haber verici - mahiyette olmalı, kritik işlemler mutlaka posta ile tebliğ edilmeli, görece az önemli işlemler elektronik tebliğatla yapılmalıdır.

Gelişmiş video konferans sistemleri sayesinde insanlar birçok konuda seyahat etmeksizin iletişim kurarak önemli kararlar alabilmektedir. Tek celse duruşması dışındaki tüm işlemlerde mahkemeler ve taraflar video konferans sistemi vasıtası ile celse gerçekleştirmeli ve kararlar alınmalıdır. UYAP bu yönde geliştirilmeli ve gereksiz yere insanların oluk oluk adliyelere akmasının ve değerli zamanlarını adliye koridorlarında ve duruşma salonları önünde israf etmesinin önüne geçilmelidir.

Altını çizerek ifade etmek gerekir ki **avukatlar zamanlarının çoğunu adliyelere gitmek, koridorlarda dolaşmak ve 5 dakika bile sürmeyen basit duruşmalar için saatlerce sıra bekleyerek israf etmek zorunda kalmaktadır.** İstanbul'da **5 dakikalık bir duruşma için bir avukatın ayırması – israf etmesi - gereken zaman en az 2,5 saattir.** Bu uygulamanın hayata geçirilmesi mevcut durumdan ortaya çıkan duruşma saatine riayet edememe şikâyetini tamamıyla ortadan kaldıracak mahiyettedir. Şikayeti gidermeye yeterli olmayan Hedef 4.8'de belirtilen faaliyet önerisinin bu şekilde ortaya çıkmış olması, bu şikayete neden olan sorunun kök sebebinin analiz edilmemiş olmasının sonucudur.

Yargılamalarda tarafların ve hâkimlerin yaptığı faaliyetleri;

- (i) uyuşmazlık konusu vakıaları belirlemek, ispata yarayan delil ve belgeleri toplamak ve vakıayı tam olarak oluşturmak;
- (ii) toplanılan delilleri değerlendirmek ve uyuşmazlık konusu vakıayı net olarak belirlemek;
- (iii) uyuşmazlık konusuna ilişkin hukuk, kanun ve yönetmelik kurallarını belirlemek;
- (iv) bunların nasıl yorumlanması gerektiğine ilişkin doktrin görüşlerini derlemek;
- (v) uygulama ile ilgili yargı içtihatlarını derlemek ve
- (vi) kuralın nasıl anlaşılması ve uygulanması gerektiğini belirlemek;
- (vii) bu kuralı önüne gelen olaya uygulamak ve
- (viii) verilmesi gereken kararı oluşturup açıklamak

olarak gruplandırmak mümkündür.

Bunlardan (ii) no'lu olan işlenecek **veriyi net olarak belirlemek**; (iii) ila (vi) yapılacak **işlemin kuralını** belirlemek, (vii) **işlemi yapmak** olarak tanımlanabilir. Bilişim teknolojisi ve özellikle yazılım robotları yukarıda sayılanların tamamında etkili olabilir fakat mahkemelerdeki hukukçuların **iş yükünün en önemli kısmını teşkil eden (ii) ila (vi) no'lu gruplardaki tarama işlemini robotlara yaptırmak bile hemen başlangıçta % 40 – 50 oranında işgücü tasarrufu ya da başka deyişle kapasite artışı sağlayabilir**. Bunları yapmak için yapay zekâ algoritmalarına ve bilgisayarların kuralları anlayabilir ve uygulayabilir hale getirilmesine gerek yoktur.

Yapay zekâ yukarıda sayılanlardan (vii) ve (viii) sırada sayılanları yaptırabilme yeteneğidir. Bunun için ise **öncelikle (i) ila (vi) no'lu hususların robotlaştırılmasına ihtiyaç vardır**.

Mahkemelerin vakıa açıklamalarını ve delilleri değerlendirirken objektif esaslara uymalarının sağlanması ve denetlenebilmesi için de bilişim teknolojisinden yararlanılabilir. Örneğin iddia edilen vakıaların sunulan delillerle eşleştirilmesi; sunulan delillerin OCR teknolojileri ile incelenmesi, hâkimin delilleri değerlendireceği objektif kriterleri belirlemesinin ardından bu değerlendirmelerin kayıt altına alınması ve karar oluşturulurken hepsinin değerlendirilmesinin sağlanması için de bilişim teknolojisi kullanılabilir. Örneğin; bir delilin tarihi, özgün, sahte veya tahrif edilmiş olup olmadığı, delilden çıkarılan sonuç ve o sonucun çıkarılmasını haklı gösteren mülhazalar bir delil inceleme notuna işlenerek hâkimin yaptığı çıkarım olan kararın daha sağlıklı denetlenmesi mümkün olabilir.

Yeni adliye mimarisi yargılamaların tek celsede bitirilmesi amacına uygun olarak tasarlanmalı; örneğin duruşma salonları yanında taraflar için de duruşma süresince uygun çalışma odaları yer almalı, duruşma bunların ortasında olmalıdır. Vatandaş adliyelerde muhatap olduğu kalem, duruşma salonu gibi yerlere en kısa zamanda ulaşabilmeli, devasa adliye binaları Kafka romanlarındaki labirente dönmemelidir.

Amaç 5: Savunma Hakkının Etkin Kullanımının Sağlanması

Kamu hizmeti niteliğindeki avukatlık mesleğine ilişkin köklü değişiklikler yapılacağı belirtilen Hedef 5.1'de avukatlık hizmetlerinin niteliğinin artırılması hedefi çerçevesinde avukatlık mesleğine giriş için hukuk mesleklerine giriş sınavı getirileceği, avukat stajyerlerinin sigortalı olarak çalışabileceği, staj süresi ve verimliliği hakkında çalışmalar yapılacağı, çalışan avukatlara- kamu avukatlarından da bahsedilmekte - hususi damgalı pasaport verileceği anlaşılmaktadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki: kamu görevlisi olduğu tartışmasız olan avukatların kamu görevlilerine tanınan imkânlardan mahrum edilmesi kendi içinde açıkça çelişkili olan bir haksızlık durumudur. **Avukatlara** sadece yeşil pasaport değil **tüm hakları verilmeli; mesleğin gerektirdiği statü, önem ve yetkiler teslim edilmelidir.**

Bu konuda altı çizilmesi gereken en önemli husus, avukatlık mesleğinin niteliğinin artırılmasının Belge’de yer almasıdır. Hâkimlik, savcılık, avukatlık ve noterlik için de öngörülen “hukuk mesleklerine giriş sınavı” hakkında farklı fikirler ileri sürülebilir.

Ancak günümüzde hızla artan hercai hukuk eğitiminin kalitesizliği böyle bir sınav getirilmesini zaruri kılmaktadır. Bununla birlikte bu düşüncenin kabul edilmesi beraberinde **tüm hukuk mesleklerinin üstlenilen işlerin önem ve zorluk derecesine göre sınıflandırılmasını**, mesleğinde daha bilgili ve tecrübeli olanlarca daha zor olan işlerin yapılmasını, daha az tecrübeli olanlara yol gösterilmesinin ve rehber olunmasının sağlanmasını getirecektir. Böyle düzenlemeler gelişmiş ülkelerde vardır ve meslek içi eğitimi, uzmanlaşmayı ve odaklanmayı sağlayarak hem adaleti güçlendirmekte hem de ülkelerin rekabetçiliğini artırmaktadır. Bir ülke uluslararası alanda kendi hukukçularının gücü kadar güçlü olabilir. Türkiye bu bakımdan uluslararası alanda çok şeyler kaybetmektedir.

Belge’de Hedef 5.2’de “Savunmanın yargılamalara etkin katılımı sağlanacaktır.” denilmekte; faaliyetler olarak da; avukatların mevcut durumdaki sınırlı delil toplama yetkisinin genişletileceği, avukatlarca sunulan belgelere itimadın artırılabacağı, bazı iş ve işlemlerin avukatlar aracılığıyla yapılmasının sağlanacağı, bazı davalarda avukat tarafından temsilin zorunlu tutulmasının düşünüldüğü, avukatlık hizmetleri üzerindeki vergi yükünün yeniden değerlendirileceği belirtilmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; Hedef 8.2(a)’da belirtilen dürüstlük kuralı, davaların tel celsede bitirilmesi ve Hedef 5.2’de belirtilen avukatın delil toplama ve bir kısım işlemleri yapabilme yetkisi ile sunduğu delile itibar edilmesi bir bütün olarak düşünülmelidir.

Örneğin: müvekillere avukat veya mahkemeye vakıaları ve delilleri tam ve doğru olarak ifşa etme zorunluluğu getirildiğinde, avukata mesleğini bu zorunluluğun yerine getirilmesi amacına uygun olarak icra etme ve müvekkilinin bu kurala tam uyumunu sağlama çabasını gösterme yükümlülüğü getirilmelidir.

Bu yükümlülüğün yerine getirilebilmesi için ise avukata müvekkilinin davasının mahkeme önüne getirilmeye değer olup olmadığına karar vermesini sağlayacak yeterli delilleri ve bilgileri toplama yetkisini vermek; muhataplarına da avukatın taleplerini yerine getirme yükümlülüğü getirmek gerekir.

Bu yetki ve imkânlar verilen avukata kendi dosyasını tekâmül etmiş olarak mahkemeye başvurma yükümlülüğü de getirildiğinde ve buna uymamanın duruma uygun yaptırımları ve tedbirler belirlendiğinde – örneğin; yargılama giderinden sorumlu tutulmak, disiplin uygulamaları veya davasının sırasının arkaya kayması gibi - avukatların kısa sürede çok verimli olmaları sağlanacak, aynı zamanda hem müvekkilleri hem mahkemeler hem de toplum nezdinde güven ve saygınlıkları artacaktır.

Bu yasal çerçeve içinde hazırlanarak sunulmuş dosyalardaki bilgilere hâkimlerin itibar etmesi kolaylaşacak ve özellikle ön ve koruyucu tedbirler hızlıca alınabilecektir.

Böyle bir ortamda davaların avukatlar tarafından takip edilmesi zaten kendiliğinden zorunlu hale gelecektir. Böyle bir zorunluluk kuralı getirilmesine de kimsenin itirazı olmayacaktır. Bu aynı zamanda hukuk yargılamalarında hâkimlerin üzerindeki iş yükünün 10'da 9'unu kaldıracak, söz konusu işler avukatlar tarafından üstelik çok hızlı bir şekilde yerine getirilebilecektir.

Diğer bir husus ise böyle bir ortamda bilirkişileri hâkimin bulması, görevlendirmesi ve yapılan çalışmanın ve çıkan raporun kimseyi tatmin etmemesi şeklinde süregelen mevcut uygulamanın gereksiz olduğu ortaya çıkacak, taraflar ihtiyaç duyduğu konularda kendileri bilirkişi bulacaklar ve raporlarını da en kısa zamanda edinerek mahkemeye sunabileceklerdir.

1990'lı yıllarda yargılama usullerini bu yönde ıslah eden Birleşik Krallık bu sayede çok büyük ilerleme göstermiş; avukatlık mesleğini çok hızla ilerletirken mahkemeleri dünya çapında saygınlık kazanmış, başka ülkelerdeki uyuşmazlıkların çözümünü ülkelere çekmeyi başararak Financial Times'ın 2012 yılı istatistiğine göre 100 büyük avukat bürosuyla 17 Milyar Poundluk hukuk ekonomisi oluşturmayı başarmışlardır.

Türkiye içinde bulunduğu kanıksanmış sorunlarının çözümü için Birleşik Krallık'taki yargılama usullerinin bir benzerini acil bir şekilde hayata geçirmek zorundadır.

Savunmanın yargılamalara etkin katılımı, ister özel sektörde ister kamuda olsun, avukatların mesleklerini temel ilkelere uygun olarak, aldıkları işin başından sonuna kadar sorumlusu olarak ve müvekkiline hesap vermesinin yanında müvekkiline hesap sorarak yerine getirmesini gerektirir. Bu ilke doğrultusunda serbest avukatlık yapmayan veya serbest avukat bürolarında avukatlık yapmayan şirket içi avukatların, kamu ve hazine avukatlarının, sigorta ve bankaların hukuk departmanlarındaki avukatların mahkemelerde ve sair yargı mercilerinde avukat olarak kurumlarını temsil etmeleri önlenmelidir. Kurumlarını asil olarak temsil etmelerinde bir kısıntı olmamalı; fakat avukat olarak temsil etmeleri ve yukarıda tanınmasını önerdiğimiz yetkileri ve sorumlulukları üstlenmelerine izin verilmemelidir.

Amaç 6: Adalete Erişimin Kolaylaştırılması ve Adalet Hizmetlerinden Memnuniyetin Artırılması Hedefi hakkında

Öncelikle adalete erişim ve adalet hizmetlerinden memnuniyetin ayrı hedefler olarak düzenlenmesi ve memnuniyet konusunun izleme, ölçme ve değerlendirme başlığı altında yer alması daha uygun olacaktır. Bununla birlikte hizmetten memnuniyet konusunun ayrı bir hedef olarak belirlenmesi de uygun olurdu.

Hukuk, ceza, idari ve vergi yargılamalarında süreye tabi tutulan usul işlemleri hakkında farklı süreler ve ilkeler belirlenmesi uygulayıcıları tuzağa düşürmekte, haksız yere süre kaybı ve sair nedenlerle hak kayıpları ortaya çıkabilmekte ve bunlar tamir edilememektedir. Sürelerin yeknesaklaştırılması bunu ortadan kaldırılabılır ancak farklı nitelikteki yargılamaların farklılıkları dikkate alınarak çok dikkatli olunmalıdır. Aynı şekilde tüm yargılamalarda geçerli olacak, mantık ve bilimsel gerekliliklere uygun bir çekirdek usulü mutlaka sağlamalı, yargılamanın niteliği farklılaştıkça bu temel çekirdek sürece ilaveler olmalıdır.

Sürelerle ilgili olarak insani sebeplerle kaçırılan sürelerin telafisi için ek bir süre getirilmeli ve insani sebeplerle ortaya çıkan süre kaçırma durumları hak kaybına neden olmadan telafi edilebilmelidir. Örneğin dini bayramlarda idari izin verildiğinde bunu resmi izin olarak yansıtan medyaya kanarak süre kaçıranların, yapılan açıklamanın idari mi yoksa yasama işlemi mi olduğunda yanılmaları sonucu ortaya çıkan durumların, makul bir mazeret gösterilerek telafi edilmesine imkân verilmelidir. Yasalarda belirtilen kesin sürelerle birkaç günlük telafi süreleri eklenmesinin kimseye - özellikle mahkemelere - bir zararı veya geciktirme etkisi olmamaktadır.

Belgede isabetle belirlenen görevsizlik ve yetkisizlik kararlarının hızlıca ve yargılamayı geciktirmeden halledilmesi sağlanmalıdır. Bunun için davalar açılırken gösterilen mahkeme yerine önbürolarda belirlenecek mahkemeye gönderilmesi, ya da şimdiki uygulama devam ettirilmesi fakat çabuk karar verilmesi ve temyiz incelemesinin de nihai olarak ve hızlandırılmış bir usule göre karara bağlanması düşünülebilir.

Görev ve yetki kuralları vatandaşın değil devletin yararına getirilmiştir. Vatandaşın bu konudaki kuralları tam olarak bilememesinin sorumlusu devlettir. Devlet, kendisine işi düşen vatandaşın en doğru mahkemeyi en hızlı şekilde bulmasını sağlamalı ve davasını görmeye hemen başlamalıdır.

Amaç 7: Ceza Adaleti Sisteminin Etkinliğinin Artırılması

Mevzuatta suç olarak tanımlanan fiillerin taranarak idari yaptırıma dönüştürülmesi konusunda dikkatli olunmalıdır. Yargının görev ve işlevinin kapsamına giren hususların idarenin görev kapsamına sokulması hukuk devleti ilkesinden taviz verilmesi anlamına gelebilecektir.

Derneğimiz Hedef 7.1’de “Kovuşturma öncesi çözüm araçları ve soruşturma süreçleri güçlendirilecektir.” başlığı altında getirilen **faaliyet önerilerine mutabık değildir.** Karşı durma sebeplerimiz aşağıda açıklanmaktadır:

a) Önerilenin aksine **Cumhuriyet savcılarının takdir yetkileri genişletilmemeli; aksine suçlama veya soruşturmama kararı vermeleri delil ve sorgu mahkemelerinin denetimine ve kararına tabi olmalıdır.**

Savcılıklar haksızlığa maruz kaldığını düşünen vatandaşların hak aramak için aklına gelen ilk yargı merciidir ve bu nedenle savcılıklara şikâyet edebilir olma durumunun – her ne kadar yargıyı lüzumsuz işgal ediyor gibi bir görüntüsü olsa da - toplumda şiddetin artmamasını temin etme gibi önemli bir işlevi vardır. Fakat bu durum aynı zamanda savcılıklar yoluyla adalet inancının erimesine de yol açmaktadır. Savcıların iddianame düzenleyerek masum insanları suçlaması da, takipsizlik kararı vererek suçluları soruşturmaması da adaletsizdir ve kamuoyunda büyük şikâyet ve tatminsizlik sebebidir. Öte yandan, kişileri etkileyen bir kısım suçlarda savcılıkların iddianame düzenlememesi nedeniyle ceza davası açılmaz olması da başka bir adaletsizlik sebebi oluşturmaktadır. Bu bakımdan savcılıklar tarafından takip edilmesi gereken suçlar ile şahsi dava açılacak suçların kamu yararı ve kişisel yarar unsurları dikkate alınarak özenli bir ayrıma tutulmasına ihtiyaç vardır.

b) Ön ödeme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, etkin pişmanlık, faillerle anlaşma gibi hususlarda savcılara mahkemeden ön izin almak ve yapacağı işlemlere de **mahkemeden onay almak şartı** getirilmelidir.

e) “İddianamenin iadesi” kurumu nitelik değiştirmeli, iadesi yerine “iddianamenin onaylanması” kurumu getirilmeli, ceza yargılamasına konu olabilecek savcı suçlamaları, delil toplama ve sorgu aşamaları ile bir davanın tek celsede yargılanarak bitirmeye hazır olup olmadığını denetleyen, bu hususlarda uzmanlaşmış bir mahkemenin onayına tabi olmalıdır. Bu amaçla günümüzdeki sulh ceza mahkemeleri dönüştürülerek 1980’lerde kaldırılan sorgu ve delil mahkemeleri yeniden ve geliştirilmiş olarak ihdas edilmeli, o tarihlerde savcılara aktarılan yetkiler bu mahkemeye geri getirilmelidir.

Hedef 7.1(f) ve (g)’de önerilen, yeni, ilave ve karmaşık bürokrasi getirmesi kaçınılmaz olan düzenlemeler yerine **savcılık ve adli kolluk hizmetleri bütünleşik hale getirilmeli**, duruşmalarda iddiayı temsil edenler dışındaki savcılarının **kolluk kuvvetlerinin** olduğu yerlerde ve adli işlerde onların **amiri olarak görev yapması sağlanmalıdır**. Kolluk görevlilerinin asayiş ve suç önleme görevlerinin suçlu soruşturma ve kovuşturmadaki adli görevlerinden ayrılmasını ve farklı bir otoriteye tabi olmasını haklı gösteren bir sebep yoktur. Her iki tür görevin de hukuka uyarlı ve etkin olarak yerine getirilmesi, kolluğun faaliyetlerinin de hukuka uyarlılığının sağlanması için savcılık görevinin ve işlevinin emniyetin kolluk görevi ve işlevi ile bütünleştirilmesi zorunludur.

Nitekim Hedef 7.1(g)’deki faaliyet önerisinde kolluk bünyesinde hukuk fakültesi mezunlarının istihdamı öngörülmektedir. Savcılar kolluğun amiri olarak yanlarında bulunmalıdır; kolluğun diğer görevleri örneğin sınır güvenliği, istihbarat ve terörle mücadele gibi işlevleri savcılarının denetimi dışında kalmalıdır. Böyle bir düzenleme yapılması halinde bu görevlerin yerine getirilmesi sırasında tespit edilen durumlar en kısa zamanda savcılarının soruşturma sahalarına getirilebilecektir.

Görüleceği üzere böyle bir düzenleme yapılması halinde Hedef 7.1(f)’de önerilen savcılarla kolluğun koordinasyonu gibi bir sorun olmayacak; düzenlemeye de gerek duyulmayacaktır.

Hedef 7.3’te “Mahkemelerin görev alanları yeniden düzenlenecek ve bazı basit fiillere ilişkin süreçlerin kısaltılması için yeni bir usul getirilecektir.” denilmektedir.

Hedef 7.3(a) ve (b)'deki ceza mahkemelerinin görev alanlarının yeniden düzenlenmesi ve bazı suçların basitleştirilmiş ve hızlı bir yargılama usulüyle görülmesi ceza yargılamalarında delil toplama, bilirkişi görüşü edinme gibi hususlar halledilerek tek celse ilkesinin hayata geçirilmesi sonrasına kadar ertelenmeli; ondan sonra çıkacak durum değerlendirilmelidir. Zira **mevcut sorunların çoğu tek celse ilkesinin aksamasından kaynaklanmakta, önerilen hızlı bir yargılama usulü ise adil yargılanma hakkının ihlali tehlikesi taşımaktadır.**

Amaç 8: Hukuk Yargılaması ile İdari Yargılamanın Sadeleştirilmesi ve Etkinliğinin Artırılması

Öncelikle belirtmek gerekir ki; Hukuk Muhakemeleri Kanununun hukuk yargılamaları için öngördüğü süreç ve işleyiş tasarımı önemli hatalar içermekte ve uyumsuzluk çözümünün gereğine uygun bulunmamaktadır.

Maddi gerçeğin ve eldeki delillerin bile samimi olarak açıklanmasını sağlamayan HMK, elde olmayan delillerin celbini ve toplanmasını ön inceleme duruşması sonrasına bırakmakta; delile ve tam bilgiye sahip olmayan taraflar, haklarını isabetle belirleyerek dava açmak yerine maceraya ve ne olacağı kestirilemeyen risk almaya sürüklenmektedir.

Üstelik dava ön inceleme sırasını beklerken geçen zaman zarfında deliller toplanabileceği yerde lüzumsuz yere beklenilmekte ve adeta davanın etkin ve hızlı bir şekilde çözülmesi engellenmektedir.

Daha başında ne olduğu belirsiz olan, tahkimde taraflar ile hakemlerin anlaşmasını belirleyen görev belgesinin kötü bir benzeri olan ön inceleme kurumu bir an önce kaldırılmalıdır. Ön inceleme duruşması isim değiştirerek “ön meseleler duruşması” olarak tasarlanmalı, sadece görev, yetki ve zamanaşımı gibi yargılamayı hemen durdurarak sona erdirmeyi gerektiren haller var ise ön mesele duruşması açılmalı, mutlaka kısa sürede kesin bir kararla sonuçlanmalıdır.

HUMK'da da olan ve HMK'da sürdürülen arkaik delil toplama sırası anlayışı terk edilmeli, modern süreçler getirilmelidir.

Taraflar dava ile ilgili tüm delilleri çok erken bir aşamada, tercihen dava açma iradesini ortaya koyduktan (bu ihtarname veya mahkemeye kısa bir dilekçe şeklinde de olabilir) hemen sonra; dava dilekçesini düzenlemeden önce konu ile ilgili bütün delillere ulaşabilmeli ve davasını ona göre hazırlamalıdır.

Bunun dava dilekçesinin verilmesinden sonraki aşamada gerçekleştirilmesi de öngörülebilir. Bu takdirde ise dava ve cevap dilekçesi aşaması ile cevaba cevap ve 2. cevap aşamaları arasında delil ibraz ve toplama aşaması getirilmeli; tüm deliller toplandıktan sonra cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri verilmesi aşaması başlatılmalıdır. Delillerin toplanmasında uluslararası kabul gören IBA ve benzeri kuruluşların yöntemleri Türk hukukunda da kolayca uygulanabilecek niteliktedir.

HMK'na da hâkim olan, 1950'li yıllarda yapılan bir basit teorik hatanın sonucunda bugün kemikleşmiş olan "iddianın ve savunmanın genişletilmesi yasağı" ciddi olarak gözden geçirilmeli ve kaldırılmalı; sadece davanın niteliğinin değiştirilemeyeceği düzenlenmeli; mahkemeye getirilen - iddia edilen vakıaların genişletilmesi serbest bırakılmalı, dava konusunun maddi değerinin artırılıp eksiltilmesi serbest olmalıdır.

Maddi vakıaların ispatı için getirilecek delillere ilişkin ispat kısıtları da kaldırılmalı; bu husus iddianın veya savunmanın genişletilmesi olarak görülmemelidir. Böylece tarafların davaları ile ilgili tüm delillere ulaşma imkânı güvence altına alınmalı, maddi gerçeğin tam, eksiksiz ve dürüst bir şekilde ortaya çıkarılması sağlanmalı; mahkemelerin önlerine gelen konulardaki beyanlara itibar edebilmesi sağlanarak hızlıca müdahale edebilmeleri sağlanmalıdır. Daha da önemlisi böylece mahkemelerin önüne maddi gerçeğin tamamının olduğu gibi getirilmesi ve kararların maddi gerçeğe ve gerçek duruma uygun olması sağlanmalıdır. Adalet inancının erimesinin nedenlerinden birisi maddi gerçeğin ortaya çıkarılamıyor olması ve sonucunda kararların maddi gerçeğe uygun olmamasıdır.

Yukarıda tarif edilen usuller ilk defa burada ifade edilmemektedir. Bunlar İSTAÇ – İstanbul Tahkim Merkezi - ve diğer saygın tahkim merkezlerinin kurallarına tabi tahkim yargılamalarında başarıyla uygulanmaktadır. Türkiye'nin maddi gerçeği ortaya çıkaran ileri bir hukuk yargılama usulü geliştirmesi, hem uluslararası güvenilirlik kazanmasına hem de hukukçuların uluslararası düzeyde rekabet edebilir hale gelmesine önemli derecede katkıda bulunacaktır.

Hukuk yargılama usulünün bu şekilde sadeleştirilmesi, yapılacak işleri kolaylaştırıp tarafları daha serbest bırakırken maddi gerçeğin daha kaliteli bir şekilde ve daha erken bir aşamada ortaya çıkarılmasını ve uyuşmazlıkların erken aşamada sulh yoluyla çözülmesini sağlayacaktır. Yargılamalar da usulî işlemlerin neden olduğu gecikmeler olmaksızın ve aynı zamanda "doğal hâkim" ilkesi ihlal edilmeden kısa zamanda çözülebilecektir.

Öte yandan hâkimin kendi görev süresi içinde bitebilecek bir dava ile karşılaşılıyor olmasının sağlanmasına bağlı olarak, nasıl olsa uzun bir süre sonra ve yerine gelecek başka bir hâkim tarafından görülecek olan bir davaya karşı hâkimin çok düşük seviyede kalması kaçınılmaz olan ilgi seviyesi çok yükseklere taşınabilecektir. Böyle bir düzen içinde hâkimlerin performansını yönetmek de çok kolay ve geliştirici olacak, bütün yargı sistemi kısa sürede büyük başarılarla imza atabilecektir.

Hedef 8.1(e)'de belirtilen harçlar konusu yargıda iş yükünün artmasına neden olurken, usulî karmaşalar doğmasına ve lüzumsuz yere yeni dava türlerinin oluşmasına neden olmuş bulunmaktadır.

HMK m. 107'de getirilen ve % 100 haklı olan tarafları bile tuzağa düşüren "belirsiz alacak davası", hukukçuları onlarca yıldır ikiye bölmüş olan "kısmi alacak ve tespit davaları", "tek başına tespit davası olup olmayacağı" gibi konular hukukçuları abesle iştiğal ettiren, tamamen lüzumsuz tartışmaların tamamı yargı harçlarına ilişkin düzenlemeler nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Halihazırdaki yaklaşımı ile büyük adaletsizliklere ve mantıksızlıklara da neden olan yargı harçlarının hazineye daha çok gelir elde etmenin yolu olmaktan çıkarılması, adaletin en iyi şekilde yerine getirilmesini sağlayacak şekilde kolaylaştırılması ve basit bir düzenlemeye kavuşturulması zorunludur.

"Adalet mülkün temelidir!" özlü sözünde ifade bulan "adalet dairesi" devletin harç alarak değil, halkın zenginleşmesi ile daha fazla ve adaletli olarak vergi verebilir hale gelmesi sayesinde güçlü olacağını ve güçlü kalacağını anlatır.

Vatandaşın hakkının ne kadarını dava ettiği devleti asla ilgilendirmez. Devlet hakkını alamayan vatandaşa gerekli yardımı göstermekle yükümlüdür sadece. Dolayısıyla bir menfaati olduğunu ve adalete erişim hakkını kötüye kullanmadığını gösteren herkes herhangi bir hakkı ile ilgili olarak istediği şekilde dava açmakta serbest olmalıdır. Hakkın varlığının tespitini istemek dava açmak için yeterli olmalıdır; zira taraflar hakkın varlığı konusunda ihtilaf içinde olabilir ama bu husus netleştirildiğinde yerine getirme konusunda uyuşmazlıkları olmayabilir.

Yargılamanın iki temel işlevi vardır: (i) hakkın varlığı ve miktarı hakkındaki uyuşmazlığı çözmek ve (ii) varlığı tespit edilen hakkın alınabilmesi için devlet gücü kullanımına karar vermek. Devlet adına yargı, vatandaşın bu iki işlevin ikisini de birden yerine getirilmesini talep etmek üzere başvuruda bulunmasını şart koşmamalıdır.

Yargı harçları düzenlemelerinin yaptığı işte budur. Harçlar, vatandaşı bu iki işlev için de yargıya başvurmaya zorlamakta ve hatta serbestçe tasarruf etme hakkına sahip olduğu “hakkının yerine getirilmesini kısmen ve dilediği zaman talep etmek” hakkına müdahale etmektedir. Dolayısıyla yargı harçları ile ilgili düzenlemeler bunu zorunlu kılar durumdan çıkarılmalıdır.

Öte yandan vatandaşın hakkından, hakkının miktarına bağlı olarak ve yüksek bir oranda pay almak da doğru ve haklı değildir. Devletin yargı harçları ya sembolik ve maktu olmalı; ya da verilen hizmetin içeriği, kalitesi ve süresi ile ilintili olmalıdır.

Aynı mahkemede aynı tür yargılamaya tabi olan – örneğin ticari davalar – davalardan değeri yüksek olan bir davada örneğin 100,000 TL harç alınırken; değeri 100,000 TL olan bir başka davada 5,6 bin TL harç alınmasındaki adaletsizlik ayrıca izaha gerek duyulmayacak kadar açıktır. Kaldı ki; dava konusunun bir kısmını almak medeni bir yöntem değildir.

Yargı harçları bazı tür davalar bakımından ise insafsızdır. Örneğin aile hukuku davalarından ve işlemlerinden harç ve yolluk alınmasının mantığı yoktur; tersine vatandaşın mutsuzluğundan devletin asalak beslenmesi gibidir. Adli ve idari davaların yargılanmasında zorunlu olmadıkça usul kurallarında ve yargılama imkânlarında hiç farklılık olmamalı, yargılama aynı esaslara tabi olarak yapılmalıdır.

Hedef 8.1'deki “Hukuk yargılamalarının basitleştirilmesi”, Hedef 8.2(a)'da ifadesini bulan dürüstlük kuralının - uyuşmazlıklarda vakıa ve delillerin tam ve doğru olarak ifşa ve ibrazının - sağlanması, bu çerçevede avukatların delil toplama yetkilerinin genişletilmesi, avukatlara bilirkişi görüşü edinme ve gerektiğinde tanık dinleyebilme yetkilerinin verilmesi ve tekemmül etmiş davalarda duruşma açılması yoluyla gerçekleştirilebilir. Böylelikle tek celse ilkesi hayata geçirilebilir. Tek celse ilkesi hayata geçtikten sonra mahkemeler arası görev ayrımı ve basitleştirilmiş ve hızlı yargılamaya gerek olmadığı ortaya çıkacak; muhtemelen bir değişikliğe ihtiyaç görülmeyecektir.

Hedef 8.1(d)'ki “Konusu para ile ölçülebilen ve belli bir parasal miktarın altındaki tüm davalarda basit yargılama usulünün uygulanması sağlanacaktır.” faaliyeti tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Zira bir parasal değer belirlenmeyen - örneğin patent hükümsüzlüğü gibi- davalarda maddi değer çok daha yüksek olduğu halde gerekli özen gösterilmemesi gibi durumlar olmaktadır. Bu hususun dikkate alınması gereklidir.

Hedef 8.1(f)'de belirtilen “Tüketici Mahkemeleri'nin görev alanı iş yükü ile orantılı olarak yeniden belirlenecektir.” faaliyetinin kapsamı yeterli değildir. Bu başlık altındaki hususlar eylem planında genişletilmeli ve imkanlar toplumun tüm ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde genişletilmelidir.

Bir yandan tüketici mahkemelerine hızla davalar akmakta ve büyük bir iş birikmesi ve ona bağlı olarak gecikmeler ve kalite sorunu ortaya çıkmış bulunmakta, diğer yandan da mahkemelere yansıyanların dışında belki onlarca yüzlerce katı oranında tüketici haksızlıkları toplumu sarmış bulunmaktadır. Dava konusu bir tebligat giderini bile karşılamayan haksızlıklarda – örneğin abonelere haksız olarak tahakkuk ettirilen miktarlar gibi – yargı hiçbir şekilde işlev göstermemekte; bu tür haksızlıkların idari tedbirlerle önlenmesine çalışılmaktadır.

Bu durum bir yandan yargı işlevinin yürütme makamlarına devredilmesi ile sonuçlanırken diğer yandan hukuka uygun ve tüketicisini etkin koruyan bir sistemin oluşmasına, üreticilerin markalarına ve ülkemizin marka değerine yargı ve hukuk yoluyla katma değer yaratılmasına engel olmaktadır.

Ülkemizin ürünlerinin kilo başına ihracat değerinin mevcuttaki 1 dolar civarındaki değerden potansiyelindeki 10 veya 20 dolar seviyelerine çıkarılması için yargının işlevsiz ve etkisiz kaldığı bu alanın çok iyi bir şekilde düzenlenmesine ihtiyaç vardır.

Hedef 8.1(g)'deki “devlet kurumlarının taraf olduğu davalarla ilgili olarak öngörülen kolektif menfaatlerin daha iyi korunabilmesi için topluluk davasına ilişkin düzenleme yeniden ele alınacaktır.” şeklindeki devletin kendisini kollayıp vatandaşı ihmal ettiği yaklaşım artık terkedilmelidir. Zira devlet, ayrı ve kutsal bir kişi değil; vatandaşların kendi aralarındaki dayanışmayı sağlamak için oluşturdukları bir organizasyondur. Grup dava uygulaması HMK'da da yer almalı; ekonomik olarak manasız olduğu için (örneğin; değeri tebligat giderini bulmayan miktarlardaki davalar gibi) bireysel olarak açılmayan davalarda (örneğin; abonelikler ve ürün sorumluluğu gibi) aynı maddi sebepten doğan binlerce davayı aynı anda çözen sınıf davaları açılması usulü getirilmeli; bu alanda adaletin hiç gerçekleşmediği yönündeki kamuoyu inancı ortadan kaldırılmalıdır.

Gelişmiş ülkelerde aynı maddi ve hukuki sebepten dolayı farklı kişilerin uğradığı zararların giderilmesi için değişik topluluk/sınıf davaları sistemleri geliştirilmiş ve bu yoldan büyük katma değer yaratılarak güvenilirlik kazanılmış bulunmaktadır.

Türkiye'nin de topluluk davalarını ve "özet karar" anlamında tercüme edilebilen *summary judgement* benzeri kurumlarını oluşturması, keza bir kısım uyuşmazlıklarda AB'de mevcut olan çevrim içi tahkim gibi yöntemleri oluşturması zamanı çoktan geçmekte olan zaruri ihtiyaçlardır. Böylelikle özellikle Belge'ye dayanan ve genellikle borçluların "adalete erişim hakkını" çok yaygın olarak suistimal ettiği binlerce davanın kestirmeden halledilmesi sağlanacak, mahkemelerin lüzumsuz ve suistimal konusu davalarla tıkanmasının önüne kolayca geçilebilecektir.

Yargılama usulü kurallarında basitleştirme gereklidir; usul kurallarından lüzumsuz ve karmaşık olanlar ayıklanmalı, eski üstatlarımızın ifadesiyle "hakkın esası usule yedirilmemelidir". Fakat yargılama kalitesinin ve kararların isabetliliğini sağlayan temel yargısal ilkelerden ödün verilmesi anlamına gelen değişiklikler yapılmamasına dikkat edilmelidir.

Hedef 8.2'de belirtilen "Adalet erişim hakkının kötüye kullanılmasının engellenmesi", Hedef 8.2(a)'da belirtilen "yargılama usulünde dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü"nın sağlanması ile mümkün olabilecektir. Aykırı davranışa yaptırım getirilmesi ve caydırıcı düzenleme yapılması olumludur.

Ancak bu yükümlülüğün gerçekleşmesini ve uyulmasını sağlayacak mekanizmaların getirilmesi, aykırı davranışın zorlaştırılması ve hatta imkânsız hale getirilmesi çok daha önemlidir. Mekanizmaların ve süreçlerin ihlalinin caydırıcı yaptırıma tabi tutulması amacı gerçekleştirmek için daha uygundur. Yaptırım uygulama düşüncesi, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasından ve yargılamanın sağlıklı olarak yapılmasından ödün verilmesini haklı göstermez ve onun gerekçesi olamaz. Yapılacak düzenlemeler bu ilkeye uyulmasını zorlayacak, aykırı davranışı imkânsız hale getirecek şekilde olmalıdır. Örneğin; taraflara soru sorulabilmesi, cevap alınabilmesi, tarafların kendi kontrollerindeki delilleri çıkartmadıkları takdirde bunların neler olduğunun tespit edilebilmesi ve yargılamayla ilgili olanların zorla çıkarttırılması gibi (örneğin TRIPS) uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüğe uymayı sağlayacak şekilde düzenleme yapılmalıdır.

Hedef 8.2(b)'deki "Davaya cevap vermeyen ya da yapılan işlemlere katılım iradesi göstermeyen davalıya, sözlü yargılama sırasında ve hüküm için tayin olunan gün ve saatte mahkemede hazır bulunmasını sağlamak amacıyla tekrar davetiye gönderilmesi uygulamasına son verilecektir." faaliyet önerisinin gerisindeki düşünce oldukça derindir. Bu düşüncenin Türk yargılama hukukunda kabul edilmesi isabetlidir.

Bunun gerçekleştirilebilmesi için ise öncelikle davacının mahkemeye doğruyu söyleme yükümü gerçekleştirilmeli, arkasından kontrolündeki delilleri tam ve doğru olarak ifşa etmesi sağlanmalı ve bunun gerçekleştirilmesini takiben de davetiyeye rağmen mahkemeye gelmeyen, cevap vermeyen ve savunmayan kimseler aleyhine özet hüküm kurulabilmesi sağlanmalı, itiraz ettikleri takdirde hükmün geçersizliği sağlanarak yargılama yapılması sağlanmalıdır. Bu yöntem lüzumsuz yere açılan ve basit yargılama ile görülebilecek olan birçok davanın çok kısa zamanda sonuçlanmasına imkan sağlayacaktır. Örneğin elektrik faturasının ödenmemesi nedeniyle bir dava açılmasına gerek olmamalı, bu yöntemle tahsil bir yargı kararına bağlanmalı, icra takibinin uzatılmasının da önüne geçilmelidir.

Hedef 8.3'teki "Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların yargısal çözümü sürecinde uyuşmazlıkları derinleştiren uygulamaların kaldırılması sağlanacaktır." faaliyetleri konusunda Türkiye çok gerilerde kalmış bulunmaktadır. Eylem planında bu hususa öncelik verilmeli ve aile kurumunu güçlendirecek adımlar bir an önce atılmalıdır.

Aile hukuku ile ilgili davalardan ve işlemlerden harç ve masraf alınmamalı; avukatlık ücretlerinin önemli bir kısmı devlet tarafından karşılanmalıdır.

İştirak ve yoksulluk nafakası kararları hâkimlerin hayat algısına ve kollarına yaptırtacakları araştırmaya göre değil; gerçeğe aykırılığı ciddi yaptırıma bağlanmış olan, istisnai haller dışında ilgili belgelerle teyit edilmesi zorunlu olan ve hızlıca doldurularak mahkemeye verilmesi zorunlu olup, doğruluğu hakkında yemin beyanı da içeren mali durum beyanlarına göre hızlıca ve en yüksek isabet derecesinde karara bağlanmalıdır.

Yoksulluk nafakası kararları örneğinde olduğu gibi; tarafların ekonomik durumu düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi, değişikliklere göre revize edilmesi veya bir süre sonra kaldırılması gereken kararların süresiz olarak verilmesi, yargı eliyle büyük haksızlıklar yapılmasına neden olmaktadır. Örneğin nafaka ödeme yeteneğini kaybeden masumların hapsedilmektedir. Böyle durumlarda taraflar durumlarında değişiklik olduğuna hâkimi ikna etmek için uğraşmamalı, kararı veren hâkim durumda değişiklik olup olmadığını düzenli olarak gözden geçirmek; değişiklik olduğunda kararında gerekli değişikliği, talep olmasa bile, yapmak zorunda olmalıdır.

Hedef 8.3(b)'deki "Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması icra müdürlüklerinin görevi olmaktan çıkartılacak ve bu işlemin harç alınmaksızın uzmanlar vasıtasıyla yapılması sağlanacaktır." faaliyeti en kötü ihtimal için düşünülmelidir.

Bu işlemin, tarafların kendiliklerinden ve yargı mercilerinin araya girmesine gerek olmadan yerine getirmeleri; hem mekanizmalar oluşturmak hem de mekanizmanın işlemesine engel olanlara caydırıcı yaptırımlar getirilmek suretiyle sağlanmalıdır. Nafaka yükümlüsü ödeme yapmadığında hapse atılabiliyorsa, çocukların teslimine dair kurallara aykırı davranışların da disiplin hapsi gibi tedbirlere hemen çarptırılması gibi pratik tedbirler bu konuyu köklü olarak çözebilecektir.

Amaç 9: Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Yaygınlaştırılması

Gelişmiş bir hukuk sisteminde uygulamacıların çok iyi aşına olduğu ve kolaylıkla uygulayabildiği farklı uyuşmazlık çözüm yöntemleri birlikte bulunmalı ve bunlar arasından en uygununu seçme imkânı olmalıdır. Geniş bir yelpazede yer alan ve ihtiyaca uygun olarak tasarlanmış olan yöntemlerden devlet mahkemesine alternatif olanlar belirli bir ölçüde ve dengede teşvik edilmeli ve neticede toplumdaki uyuşmazlıkların etkin bir şekilde fakat kaliteden asla ödün vermeksizin çözümleri sağlanmalıdır. Alternatif yöntemler adı öyle olmakla beraber devletin yargı gücü ve işlevinin alternatif haline getirilmemelidir. Bu sebeple de alternatif yöntemler değişik şekillerde teşvik edilmeli – örneğin harç ve gider indirimi gibi – fakat asla zorunlu hale getirilmemelidir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri sadece özel hukuk alanında değil idari uyuşmazlıklarda ve hatta ceza yargılamalarında da geliştirilmelidir. Ancak her farklı yargı yolunun özellikleri dikkate alınmalı, devlet gücünü kullanan idare organlarının, yetkililerin ve savcılıkların devlet gücünü temel ilkelere uysuz olarak kullanmaları ve nihayetinde yürütme kastı veya yargı kastı oluşturmaları gibi tehlikeler daha en başından öngörülerek önleyici tedbirler henüz bu uygulamalar başlarken alınmalı, düzenlemeler yapılmalıdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hâkimin tarafları sulh olmaya teşvik etmesi gerektiği yönündeki düzenlemenin, uygulamada kurumun ihdas gayesini gerçekleştirme anlamında yeterince etkili olmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle “uygulamanın yaygınlaştırılmasına yönelik düzenlemeler yapılması planlanmıştır” denilmektedir ancak tam tersine, lüzumsuz ve rahatsız edici bir formalite haline gelmiş bulunan bu zorunluluk kaldırılmalıdır. Zaten dava öncesi uyuşmazlık alternatif çözüm yöntemleri yeterince baskı ile kullanılmaktadır. Hâkimin tarafları sulh olmaya davet etmesi lüzumsuz bir formalite olarak kalmaktadır. Zaten tarafların buna uymamasının bir yaptırımı yoktur.

daha iyi yargı

Sonuç olarak:

Yargı reformu iradesinin yürütme içinde en üst seviyede sahiplenilmesi ve bir nevi taahhüt altına girilmiş olması sevindiricidir fakat bu taahhüdün yargının denetlemesi ve dengelemesi gereken yürütme gücü tarafından sahiplenilmesi çelişkilidir.

Yargı Reformu Stratejisi 2019 belgesi düzenlenirken öncekilerden daha geniş ve çeşitli bir paydaş çevresine ulaşılmış ise de tüm paydaşlar isabetli olarak kapsanamamıştır. Belge'nin metodolojisi net ve belli değildir; bir strateji belgesinin gerektirdiği hedef, mevcut durum ve yol yöntem ve alt hedefler net olarak belli değildir. Eylem planı sonraya bırakıldığı için eylem, sorumlu, vade ve izleme ve ölçme gibi unsurlar eksiktir.

Geleneksel şikâyet konuları belirlenmiş olmasına karşın şikâyetlere neden olan sorunları ile kök sebepleri analiz edilmemiştir. Şikâyetleri gidermeye yönelik olarak faaliyet önerileri getirilmiş ise de kök sebep analizinden yoksunluk tutarlı ve bir bütün olarak ortaya konulmasına engel olmuştur. Tek başlarına alındığında hatalı veya yanlış olmayan öneriler bütün bir plan içinde değildir.

Dolayısıyla Yargı Reformu 2019 belgesinin bazı konularda sınırlı ilerleme sağlayabileceğini fakat Türkiye'nin ve toplumun ihtiyacı olan değişimi sağlamaya yeterli olmayacağını; bir süre sonra yeni bir strateji belgesi hazırlamanın zorunlu olacağını düşünmekte; 2009 yılından bu yana 3 adet strateji belgesi düzenlenmesine önemli miktarlarda kamu kaynağı sarf edilmiş olmasına rağmen başarıyı sağlayacak bilimsel, sağlıklı ve bütün bir yargı reformu stratejisi ortaya çıkarılamamış olmasını üzüntü verici ve umut kırıcı bulmaktayız.

Türkiye; tam bağımsız, etkin, şeffaf ve hesapverir bir yargıya sahip olarak hukukun üstünlüğünü başta kamu kesimi olmak üzere toplumun her alanına yaymak, fikir ve ifade özgürlüğünü koruyup geliştirmek suretiyle özgürlükçü ve katılımcı bir demokrasiye sahip olabilir ve refahını gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarabilir. İleri bir hukuk düzenine ve demokrasiye sahip olan Türkiye, Doğu ile Batı'nın birbirini daha iyi anlamasının ve aralarında etkin etkileşim ve işbirliğinin oluşmasının anahtarı gibidir. Bu gerçekleştiği takdirde Türkiye, uluslararası barış ve istikrarın sağlanmasına ve dünyada çatışmaların önlenmesine önemli katkılarda bulunarak sadece kendisi için değil içinde bulunduğu hassas coğrafya, komşuları ve dünya için büyük fırsatların kapısını açabilir.

Dolayısıyla Türkiye'nin demokratikleşme ve bu yolda kurumlarını reform etme konusundaki çabalarını AB üyeliğine bağlamak ve şartlandırmak doğru değildir. Bununla birlikte AB üyeliği perspektifinin Türkiye için demokrasi, hukuk ve yargı alanında da çok önemli bir çıpa olduğu ve bu doğrultuda gerçekleştirilecek olan her aşamanın Türkiye'yi kendi yüce ülküsüne biraz daha yaklaştıracığı dikkate alınmalıdır. Türkiye kendi geleceği, kendi amaçları için reform yapması gerektiğini unutmamalıdır.

Bununla birlikte Yargı Reformu Stratejisi 2019 belgesi, Avrupa Konseyinin 2019 İlerleme Raporunda getirilen eleştirileri gidermeye yönelik ve yeterli bir plan değildir. AB'nin 2015 Türkiye İlerleme raporunda, 2015 yılı Strateji Belgesi hakkında "oldukça genel bir plan belgesi" tanımı yapılmış ve aynen aşağıdaki ifade kullanılmıştı:

"A revised judicial reform strategy was adopted in April 2015. The strategy targets the main shortcomings of the judicial system. However, it is a very general planning document, specifying lead institutions and broad timelines, but providing only limited detail on envisaged steps and actions and no assessment of budgetary implications. It is crucial that the strategy be implemented with the involvement of all relevant stakeholders, including the civil society."

Aynı konu başlıkları üzerinde benzer faaliyetler içeren YRS 2019 belgesindeki sınırlı ilerlemelerin daha iyi bir değerlendirmeyi hak ettiğinden emin değiliz. İleride açıklanacak olan eylem planının bu düşüncemizi değiştirecek nitelikte olmasını arzu etmekte ve bu amaçla eylem planı hazırlanmasına gönüllü olarak katkı vermek istemekteyiz.

Gerçekten de henüz eylem planı hazırlanmamış, içerdiği konularda bir durum tespiti, gelecek tasarımı, vizyonu ve uzun erimli bir planı olmayan Belge, Derneğimiz tarafından teknik manada bir strateji belgesi olmaktan daha çok bir politika belgesi olarak değerlendirilmektedir.

Derneğimiz, kuruluş amacına uygun olarak Belge'nin mükemmel bir strateji haline getirilmesi ve bundan sonra hazırlanacak olan strateji belgelerinin bilimsel, kapsamlı ve sonuç almaya yeterli bir belge olmasını sağlamak için çalışmaya hazırdır.

Bu nedenle bu Belge vesilesiyle ilgili tüm tarafların kapsanacağı, sorunların ve kök sebeplerin isabetli olarak tespit edileceği, tüm paydaşlarca benimsenecek bir strateji belgesi oluşturulması için kamuoyunu ufuk açıcı, olumlu ve yapıcı öneriler yapmaya davet ediyoruz.

Siyaset üstü bir anlayışla ve tüm siyasi görüşlere eşit mesafede durarak yeni bir strateji belgesinin oluşturulması gerektiği inancında olan Derneğimizin böyle bir görevi üstlenmeye hazır olduğunu kamuoyuna açıklamaktan gurur duyuyoruz.

Yeni Adli Yıl'ın açılışı vesilesiyle Türk kamuoyuna sunarız.

2 Eylül 2019

daha iyi yargı

f **in** /dahaiiyargi
dahaiiyargi.org

daha iyi yargı

f **in** /dahaiyyargi